

27.471
BIBLIOTECA SOCIALISTA

SOCIALISMUL
ȘI
COOPERATIA

DE

Dr. L. GHELERTER

EDITURA PARTIDULUI SOCIAL-DEMOCRAT

1945

BUCURESTI
Cota: 58300
Inventar: 133154

RC 185/02

1958

B.C.U. Bucuresti

C133154

CUVANT INAINTE

Această cărticică, despre socialism și cooperăție, se compune din două părți :

1. O introducere, cu strângerea laolaltă a celor mai de seamă păreri socialiste dela Marx și Lassalle, dela Lenin și până aproape de anii de acum, despre cooperăție și

2. O culegere de articole, scrise de mine între anii 1930—1937, despre cooperăția liberă.

Am înțeles a opune îndreptățita directivă a cooperăției libere, celei oficiale, patronată de Stat și exploatată în arendă de către partidele „istorice”, cari s’au perindat cu rândul în vremea „democrației parlamentare”, la cârma guvernamentală. Am adoptat în aceste articole, odată cu studierea realităților din țara românească, punctul de vedere marxist, așa cum se cuvine să-l cultive, în vorba și scrisul său, oricare socialist.

Introducerea istorică are multe lacune și lipsuri; fără vreo scădere, însă, în expunerea legăturilor dintre socialism și cooperăție dela începuturile de utopie până la dezvoltarea și urcușul socialismului pe culmile științei despre societate și om.

În articolele mai vechi am cercat, apropiindu-mă cu înțelegere și amănunțită cercetare de învățăturile marilor înaintași, să adaug ceva și nu numai să tâlcuiesc doctrina; să dau pentru legăturile dintre socialism și cooperăție o contribuție modestă despre cele ce economia, tradiția, structura și suprastructura acestei țări care nu poate fi socotită

nici când ca „înapoiată” — au întipărit socialismului și coo-
perației.

Situația politică, când scriu această predoslovie, s'a
schimbat. Avem acum alt Stat decât acel, căruia m'am opus
cu atâta vehemență, pornită din adâncă pătrundere a sufe-
rințelor acestui popor, pe care Statul de până acum l-a ținut
în iobăgie, dependență economică, umilință, incultură și în-
sclăvire politică.

Socialiștii toți, fără osebire de o mai grăbită sau mai
reținută pornire tactică, vor găsi totuși — îndrăznesc s'o
afirm — și în articolele mai vechi, nu numai în introducerea
istorică, acum alcătuită, un isvor de înprospătare pentru cre-
dințele lor, cu privire la cooperatie ca și la socialism.

Iar acei cari se gândesc cinstit la o cooperatie, care
să aducă mai mult decât o eftenire a „coșniței”, ci o pri-
menire totală a sistemului capitalist, vor găsi, deasemenea,
din citirea acestor articole, o întărire a credinței lor coo-
peratiste.

Socialiștilor tuturor, Frontului Unic Muncitoresc, închin
scrisul meu.

Dr. L. GHELERTER

I

INTRODUCERE ISTORICA

1944

1. Marx și Lassalle
despre Cooperație

Primele atingeri directe ale cooperăției cu socialismul, le găsim în Adresa inaugurală redactată de Karl Marx, ca mandatar al Asociației Internaționale a lucrătorilor, din Septembrie 1864 și care a servit de program, celei dintâi Internaționale.

„Dar a fost rezervat economiei politice a muncii, spune Marx în această Adresă inaugurală, să câștige în curând un triumf și mai complet asupra economiei politice a capitalului și anume în mișcarea cooperatistă și mai cu seamă în manufacturile cooperatiste, înființate din inițiativa câtorva „brațe” întreprinzătoare.

„Valoarea acestor mari experiențe sociale nu trebuie supra-prețuită. Ele au dovedit prin fapte, nu prin simple argumente, că producția pe o scară mare și la nivelul cerințelor științei moderne, ar putea să se lipsească de o clasă de patroni, întrebuițând o clasă de brațe; ele au dovedit că în producția bogățiilor, nu este nevoie ca instrumentul de muncă să fie monopolizat și să slujească astfel de element de stârpire și stoarcere a lucrătorului însuși.

„Ele au dovedit că munca sclavului, a iobagului, că munca salariată, nu ar fi decât o formă trecătoare și inferioară, destinată să dispară înaintea muncii asociate, care ar aduce în sarcina sa, un braț hotărît, un spirit dispus, o inimă veselă.

„Robert Owen a fost acela care a aruncat în Anglia sămânța sistemului cooperatist.

„Întreprinderile lucrătorilor încercate pe continent, nu

au fost de fapt decât încercări practice, nu a teoriilor nedescoperite, dar a celor proclamate în anul 1848.

„În același timp experiența acestei perioade, 1848—1864, a dovedit până la evidență că oricât de excelent ar fi în principiu, oricât de folositor s'ar arăta în practică, — lucrul cooperativ, mărginit strâmt la eforturile întâmplătoare și particulare ale muncitorilor, nu ar putea niciodată să oprească sforțarea în proporții geometrice ale monopolului, nici să elibereze masele, nici măcar să ușureze cât de cât, mizeriile ce le apasă.

„Pentru a elibera masele producătoare, cooperația trebuie să atingă o dezvoltare națională și să fie susținută și propagată prin mijloace naționale.

„Seniorii pământului și seniorii capitalului se vor sluji însă de privilegiile politice pentru a apăra și veșnici privilegiile lor economice.

„Departele deci de a împinge la emanciparea muncii, ei vor continua să-i opună toate obstacolele posibile.

„Cucerirea puterii politice a devenit deci prima datorie a clasei muncitoare”.

* * *

Congresele celei dintâi Internaționale, Geneva 1866, Laussane 1867, Bruxelles 1868, au consfințit din nou legăturile dintre cooperație și socialism.

„Asociațiunea Internațională a lucrătorilor, trebuie să tindă a generaliza mișcarea cooperatistă și nu să o diriguiască și să-i imprime doctrinal, cutare sau cutare formă”. (Geneva 1866).

— „Congresul invită în chip hotărât pe membrii Internaționalei din diferite țări, de a folosi influența lor pentru a îndemna societățile de meșteșugari și syndicatele, ca să întrebuițeze fondurile lor, pentru cooperativele de producție, ca cel mai bun mijloc pentru emanciparea clasei muncitoare, în locul creditului pe care ele îl dau acum clasei mijlocii și

guvernului. (Congresul socialist Internațional din Laussane 1867).

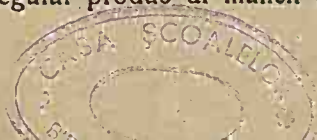
— „Congresul angajează pe toți membrii Internaționalei a intra în diferite cooperative pentru a cerca prin toate mijloacele posibile să le facă să adopte principiile congresului. O societate bazată pe principii democratice respinge orice prelevare a capitalului sub orice formă s'ar înfățișa, rentă, interes, beneficiu și lasă astfel muncii întreg dreptul său, îndreptățita sa remunerație”. (Congresul socialist Internațional din Bruxelles 1868).

Ferdinand Lassalle, marele orator și agitator socialist (1864), a fost acela de numele căruia e legat conceptul cooperativelor de producție, prin dezvoltarea ce a dat acestei probleme în acțiunea sa de organizare a muncitorimii germane ca partid de clasă. Practic n'a realizat nimic Lassalle în această direcție.

În cuvântul său introductiv la scrierea economică a lui Lassalle împotriva lui Schultze-Delitzsch. Eduard Bernștein observă că între Marx și Lassalle nu există diferențe cu privire la scopul final al socialismului; ci numai asupra mijloacelor pentru a ajunge la scop.

Această deosebire se poate formula astfel: Lassalle propune ca singurul mijloc de propagandă economică, înlocuirea treptată a întreprinzătorilor capitaliști prin cooperative muncitorești de producție cari să lucreze în lăuntru societății burgheze, pe socoteală proprie, pe când Marx face dependentă alegerea mijloacelor de luptă de starea de dezvoltare și de trebuințele în anumit timp ale clasei muncitoare.

Marx care a formulat, cel dintâi exproprierea capitalismului ca țintă finală a socialismului, s'a mărginit, după Bernștein, până la intrarea societății în această fază. la o serie de postulate pentru ridicarea stării politice, economice și sociale a clasei muncitoare; pe când Lassalle a găsit în cooperativele de producție fondate de stat, mijlocul de obținere a întregului produs al muncii de către clasa munci-

toare și a așteptat dela dezvoltarea acestor asociații, socializarea întregii producțiuni.

Pentru Lassalle, casele de economie, de ajutor pentru boală, invaliditate, nu merită pornirea unei agitațiuni care să arunce în luptă întreaga clasă muncitoare. Aceste scopuri secundare și lăaturalnice pot fi lăsate în sarcina societăților și organizațiunilor cu caracter local.

Lassalle combate cu violență și sarcasm, cooperativele de credit, de procurare a materiilor prime și de consum, pe care le-a propus Schulze-Delitzsch pentru ameliorarea stării claselor muncitoare.

Acest soi de cooperative n'ar putea fi de folos, a spus Lassalle, decât pentru micii meșteșugari și nicidecum pentru lucrătorii din producțiunea mare, din fabrici și nici pentru meșteșugari ele n'ar putea decât să prelungească chinurile și lupta de moarte cu marea industrie, în care meseriașii se sbat.

Lassalle nu înțelege să lupte pentru muncitori în calitatea lor de consumatori, ci în aceea de producători. În virtutea legii de aramă a salariilor pe care Lassalle a formulat-o, întregul surplus al producțiunii cade în seama capitalistului, muncitorul neprimind din producțiune decât atâta cât îi este necesar ca să-și ducă viața și să se reproducă.

Cooperativele de consum nu pot, după Lassalle, ameliora situația muncitorimii în totalitatea ei de clasă. Salariile în virtutea legii de aramă vor trebui să se coboare, dacă standardul de viață va fi effinit, prin cooperativele de consum. Nu ar exista deci decât un singur mijloc prin care clasa muncitoare să-și poată îmbunătăți starea economică: aplicarea și extinderea principiului asociațiunilor asupra producției mari, a aceleia de fabrică. A face din clasa muncitoare propriul ei întreprinzător, iată singurul mijloc de salvare. Devenind stăpân al producției, împărțirea în salarii muncitorească și profitul capitalist dispăre, iar muncitorul devine astfel stăpân pe produsul muncii sale.

Aceste cooperative de producție nu se pot însă realiza prin puterile izolate și individuale ale muncitorimei. Statul are datoria de a lua în mâinile sale marea operă a asociațiilor libere și individuale ale claselor muncitoare, de a ajuta crearea și dezvoltarea lor și de a-și face o datorie sfântă din procurarea de mijloace pentru asociațiunile și organizațiunile proprii pe cari le reprezintă cooperativele muncitorești de producție.

Lassalle, fire complexă, organizator și om politic care urmărea realizări rezezi și succese mari de propagandă, contestă în scrisul său agitatoric că aceste cooperative de producție ar însemna socialism sau comunism.

Jaurès, spune însă despre Lassalle în această privință, că el a avut un amor propriu îndrăzneț. El a dorit ca revoluțiunea burgheză să realizeze forma de producție burgheză pe care muncitorimea să o capteze la izvorul ei și să o prefacă, dela primul atac al acestei revoluțiuni asupra proletariatului, în cea socialistă.

Și acum, vom da părerile hotărâtoare a le lui Marx, în legătură cu întreaga problemă a cooperației și a contribuției ce ar pute-o aduce finalismului socialist.

Referindu-se la hotărârea Comunei din Paris din 1871, de a ceda fabricile pe care patronii le-au lăsat în părăsire, cooperativelor muncitorești de producție, Marx scrie:

„...Acum acei oameni din clasa stăpânitoare cari sunt destul de deștepți ca să vadă neputința de continuare a sistemului actual, și sunt mulți dintre aceștia, au devenit apostolii insistenți și guralivi ai producției cooperatiste.

„Dacă însă, producția cooperatistă, nu vrea să rămână o zadarnică aparență și o înșelătorie, dacă vrea să înăbușe sistemul capitalist, dacă totalitatea cooperațiilor vrea să reguleze producțiunea și să pună capăt anarhiei permanente și convulsiunilor periodice repetate și de neînălțurat ale producției capitaliste, ce ar însemna, domnii mei, aceasta decât comunism, „imposibilul comunism!”

**2. Socialiștii germani și
francezi despre Cooperație**

Nazismul, cea mai sălbatecă intrupare a reacțiunii, a cășunat mișcării socialiste din toate țările, nu numai enorme pierderi în oameni, dar și o mare pagubă în cărți. Cartea socialistă a fost arsă, distrusă, ascunsă și este acum atât de rară, încât reconstituirea istorică a unei doctrine, a unui fragment din activitatea socialistă, și în cazul nostru, a legăturilor dintre socialism și cooperajie, devine grea din lipsă de documente. Se vor găsi deci lacune numeroase, în expunerea noastră istorică asupra relațiunilor și înmănuncherii dintre socialism și cooperajie, lacune nu numai pentru trecutul îndepărtat, dar și pentru cel mai apropiat, din imposibilitatea de a readuna materialul care, deși cunoscut înainte, furtuna soartei l-a risipit.

133154
In mod fragmentar, ne întoarcem privirea la Franța, Germania, Belgia și Austria, la țările, în care problema cooperajiei a fost desbătută în congrese socialiste, a găsit aplicare practică, s'a desvoltat și a contrăit în armonie cu mișcarea sindicală și cea politică socialistă.

Congresul social-democrației germane, din Berlin, 14 Noembrie 1892, s'a ocupat în punctul 8 al ordinei de zi, de cooperajie, iar referent al problemei, a fost I. Auer.

Din cuprinsul rezoluțiunii, propuse și votate, reese că social-democrația germană, nu a aprobat atunci înființarea de cooperative decât în împrejurări în care existența tovarășilor prigoniji pentru activitatea politică sau sindicală ar fi primejduită.

Intr'adevăr, tovarășii din partid au fost îndemnați să combată înființarea de cooperative și cu deosebire credința că mișcarea cooperatistă ar fi în stare să influențeze moda-

litatea de producțiune capitalistă, să ridice puterea de clasă a muncitorilor, să facă de prisos lupta de clasă, politică și sindicală a muncitorilor, sau cel puțin să o atenueze.

În argumentarea sa, Auer și-a susținut rezoluțiunea pe temeiuri programatice și a arătat că numai prefacerea proprietății private capitaliste, în proprietate obștească; că numai transformarea producției de mărfuri, într'una socialistă, într'o producțiune realizată pentru și prin societate, pot aduce după sine, ca industria mare și capacitatea mereu crescândă a muncii sociale, să devină pentru clasele exploatare, nu un isvor de mizerie și apăsare, ci isvorul celei mai înalte bunăstări și a unei perfectări armonice în toate direcțiile, a acestor clase. (Programul dela Erfurt).

Auer reține ca folos trecător pentru socialism, numai acele cooperații cari au luat ființă, pentru sprijinul muncitorilor prizonieri: asociațiuni minuscule de lucrători cismari, brutari și din industria tutunului, cari fatal au fost nevoite să cadă din nou în sclavia capitalului, să tânjească din lipsă de capital și să rămână pradă concurenței întreprinderilor capitaliste.

Auer combate deasemenea teza unor cooperatori, că prin mișcarea cooperatistă, s'ar putea forma și crește personalul trebuincios producțiunii pentru viitoarea societate socialistă.

Toate aceste argumentări și opuneri, n'au împiedecat însă crearea și ascensiunea. În Germania, a cooperativelor muncitorești, a strânselor legături dintre cooperație, sindicate și mișcarea politică socialistă ca o confirmare a faptului că din sânul însuși al muncitorimii, din viața ei de suferințe. s'a plămădit mișcarea cooperatistă, ca și cea sindicală și cea politică.

Când Karl Marx, a acceptat mișcarea cooperatistă, atât de plăpândă încă, în lăuntru Internaționalei, prin conceptul său fundamental pentru cooperație din Adresa inau-

gurală, genialul teoretician al socialismului, a promovat o operă practică.

S'a îngăduit să nu se înstrăineze din unitatea muncitorească, elementele cooperatiste și s'a dat îndemn ca ele să fie folosite pentru această unitate, cu acele corecturi de teorie și practică, pe care numai un Marx le-a putut da — și cari rămân în ființă și astăzi pentru înțelegerea legăturilor dintre socialism și cooperație.

În Franța, Congresul muncitoresc din Marsilia (8 Octombrie 1879) a socotit că societățile cooperatiste de producție său de consum, nu pot fi considerate ca mijloace destul de puternice pentru a aduce emanciparea proletariatului, dar ele pot aduce totuși, oarecari servicii propagandistice, pentru difuzarea ideilor colectiviste și revoluționare.

Un congres din Paris, al partidului muncitoresc francez din Iulie 1897, afirmă că numai triumful socialismului care va pune mijloacele de producție socializate, la îndemâna lucrătorilor, va putea face din cooperație, o realitate vie, un fapt general, însuși legea ordinei noi.

Cooperativele de consum pot totuși fi susținute de partid, pentru că ele substituie vânzării, distribuirea directă a produselor, fără profit și pot da în mâini socialiste, munițiunile trebuitoare clasei muncitoare pentru eliberarea sa.

Un alt congres socialist din Paris, 1910, credincios declarațiilor anterioare, recunoaște importanța cooperației ca organism de luptă muncitorească și de organizare colectivă.

Acest congres invită pe militanții socialiști, de a da fără restricții, sprijinul lor cooperației, cu siguranța că vor putea trage dintr'însa avantajii prețioase, proteguind pe membrii cooperatori împotriva stoarcerii speculatorilor, ușurând greutățile cari apasă asupra lor și aducând o forță crescută în lupta proletariatului împotriva clasei capitaliste.

Dar, întocmai ca în toate țările cu mișcări de masă, și în Franța, cooperația, în formele sale de producție și de consum, a răsărit din sămânța vechilor utopiști, și s'a dezvoltat pe solul lucrat de muncitorime spre folosul ei și al socialismului.

3. Belgia — Vooruit

O mișcare cooperatistă de tip neted socialist care și-a găsit ca și Rochdalul, mulți imitatori, este cea din Belgia, între ai cărei fondatori se găsesc, în frunte, Cezar de Paepe și Eduard Anseele.

Orașul Grand cunoaște prima cooperativă muncitorească și socialistă, VOORUIT.

„MAMA VOORUIT” a cărei stare de sănătate a fost într’un anumit timp extrem de șubredă, și de a cărei existență, când scriem aceste rânduri, nu avem vre-o lămurire, ar avea astăzi vârsta de 65 ani. Eduard Anseele a creat în 1861, împreună cu pictorul van Bevern și câțiva țesători, VOORUITUL.

Renumele Vooruitului a pătruns repede în toate țările și a pătruns și în România, unde dela începuturile socialismului apare și gândirea cooperatistă, și anume în primul program socialist al lui Gherea, care a altoit doctrina marxistă, cu formula cooperativelor de producție a lui Lassalle:

„Deschiderea de credit tuturor societăților de lucrători cari s’ar forma pentru întreprinderi industriale”.

Revista socială care a publicat programul lui Gherea s’a ocupat și de Vooruit, în rubrica Mișcarea socială a numărului 2 din Decembrie 1886.

După ce se descrie, în această rubrică, marea campanie socialistă din Belgia pentru câștigarea votului universal, se pomenește cu acest prilej, de organizațiile practice ale socialiștilor din Gand.

„In loc ca să fie exploatați de negoșul particular, ei (so-

cialiștii) își formează singuri o asociație de producție, începând prin o brutărie cooperativă, care să dea pâine mult mai eficientă, și care să fie întâiul pas al unei uriașe întreprinderi menită să arate că muncitorii sunt în stare, de a-și alcătui, chiar în mijlocul societății actuale, un început de organizație socialistă.

Revista socială reproduce, apoi o expunere asupra Vooruitalui din acea vreme, făcută de Anseele ziarului parizian *Le cri du Peuple*.

„Vooruital este o societate cooperativă socialistă. Ea a fost întemeiată în 1861 de către socialiștii din Gand, cu 2.000 franci împrumutați dela Societatea de luptă a țesătorilor din Gand, „Munca”. Tuturor membrilor cari veneau la noi, le spuneam că Vooruital este socialist, că va rămâne tot astfel și că brutăria nu este ținta, dar un mijloc de propagandă, de organizație a muncitorilor, de luptă de clasă.

„În doi ani de zile Vooruital avea 900—1000 membri, deși mai existau alte brutării cooperative, și cu toate că persecuția burghezilor, a ziarelor și a popilor a fost fără seamăn. Localul s'a făcut prea mic, închiriarăm o fabrică veche în mijlocul orașului și așezarăm acolo un cuptor cu aer cald, după sistemul german. Ne costa 4.000 lei și putea da câte 100 de pâini la fiecare 45 minute. Aduserăm o mașină, tot germană, pentru frământat, o mașină de vapor cu o putere de patru cai și lucrul începu.

„În scurt timp numărul membrilor creștea în așa chip, că astăzi putem număra 23.000 familii.

„Un al doilea cuptor fu așezat; cel dintâi mai fu mărit. O cafenea mare, decorată măreț cu emblemele socialiste și cu o mare sală de concert, în care pot încăpea 1500 de inși, fură zidite tot în același local, precum și un teatru mare, frumos, cu decorurile vopsite de unul din cei dintâi decoratori ai noștri.

„Pe săptămână coceam dela 24—25.000 de pâini.

„Societatea a împărțit membrilor săi, 11 bani de fiecare

pâine cumpărată, așa că prețul fabricației pentru fiecare membru este de 24 de bani de kgr. Cele două centime și jumătate de kgr., cari rămân, sunt pentru fondul de rezervă, pentru înmulțirea și îmbunătățirea materialului, pentru ajutorarea grevelor și pentru propaganda socialistă, prin ziarul cotidian Vooruitul, care este organul brutăriei cooperative.

„Impărțirea câștigului se face nu în bani, dar în bonuri de pâine, așa că toți membrii Vooruitului care cumpără dela societate toată pâinea ce o mănâncă, au prin faptul acestui câștig, pentru trei luni de zile pe an, pâine degeaba. Pâinea nu se vinde decât asociațiilor. Cu bonurile de pâine, membrii pot cumpăra orișice dela magazinele de îmbrăcăminte, ce le are societate.

„Nu vă puteți închipui ce pârghie puternică de propagandă este o organizație de soiul acesteia.

„Iată ce este Vooruitul. Totdeauna el s'a declarat fără teamă socialist.

Pe fațada clădirii se citește: „Uniunea muncitorilor, cooperative, socialism, instrucție, libertate, Societatea Vooruit”. La fiecare luptă a proletariatului, în vreo parte a lumii, steagul roș fâlfâie; la fiecare măcelărire a muncitorilor se îmbracă în doliu”.

Din Gand cooperativele tip Vooruit s'au întins în toată Belgia și s'au dezvoltat în unele localități, cu întrecerea numărului de cooperatori din Gand: 70.000 de membri la Liège, 25.000 de membri la Bruxelles, 16.000 la Gand, în 1924.

Vooruitul îndeștează toate nevoile de consum ale cooperativelor: brutărie, coloniale, măcelărie, manufactură, încălțăminte și îmbrăcăminte, farmacii și cinematografe.

A întemeiat o Cassă de boală și de pensiuni pentru cooperatori, o Cassă de asigurări și a organizat asociații sportive, culturale, biblioteci, școli proletariene, teatru muncitoresc.

Vooruitul a mai întemeiat fabrici proprii, întreprinderi autonome sub formă de societăți anonime, cari produc pentru

cooperative. În fruntea acestor fabrici se găsește una de filatură și țesătorie, cea mai principală din regiunea Gandului, precum și fabrici de pânzeturi, torcătorii și țesătorii de lână, întreprinderi metalurgice, societăți de construcție, tipografii; toate în legătură cu un așezământ de credit propriu: Banca Belgiană a Muncii.

Dar toată această operă grandioasă, admirată și imitată în toată lumea, s'a găsit pe pragul prăbușirii acum vreo 11—12 ani, și nu a putut fi salvată decât cu mari credite bănești, venite pe cale oficială, prin influența politică a socialiștilor belgieni.

Nu avem pentru un moment date îndestulătoare spre a putea aprecia până la ce grad de putere s'a refăcut, în urma acestei grele încercări cooperația belgiană.

Intrucât însă expunerea noastră, se mărginește mai mult la partea doctrinară a cooperației, ne mulțumim cu constatarea verificată, că formula: **cooperație pentru socialism și nu cooperație pentru cooperație**, a avut un răsunet puternic în toate țările cu organizațiuni tari proletariene și socialiste.

În România, despre care găsim mărturie că s'ar fi aflat o modestă cooperativă de cismari, în Iași, încă la începutul mișcării din 1880, Vooruital și Cooperatia belgiană au fost date ca exemplu în 1890 de către Mille, în ziarul *Munca*, al muncitorilor români, cu îndemn ca să-și creeze deasemenea cooperativele lor.

„Mișcarea cooperativă, spune autorul articolului din *Munca*, este alcătuirea muncitorilor la un loc, pentru ca, cu bani și cu mijloacele lor, să-și alcătuiască mijloace de hrană și de viață, ale lor, și pe seama lor, înlăturând astfel exploatarea capitalistă...

„Reușita Vooruitalui, făcu ca lucrătorii, aproape din fiecare oraș mai însemnat din Belgia, să-și imite pe frații lor din Gand. Azi dacă mișcarea socialistă merge de minune în țara belgiană, asta se datorește în cea mai mare parte mișcării cooperative.

„Ea slujește și ca sâmbure de organizare a partidului și ca mijloc ca partidul să aibă mijloace de luptă.

„La fiecare grevă mai însemnată, fiecare cooperativă din fiecare oraș, trimite vagoane de pâine, cartofi și carne, spre locul unde este greva, așa că muncitorii greviști se știu orișicând că nu vor fi părăsiți de frații lor...

„Ar fi un mare folos când muncitorul din România, se va simți legat de partidul său: nu numai cu legăturile politice și sociale, dar și cu legăturile stomacului și ale pungii”.

Ca urmare a acestui îndemn au fost deschise liste de subscripție, pentru o brutărie cooperativă în București (Iunie 1890). S'au adunat dela muncitori, contribuții modeste dela 50 bani până la câțiva lei. Brutăria nu s'a deschis, dar un Bazar cooperatist de mărfuri a ființat din inițiativă socialistă, în București, o bucată de vreme.

O brutărie cooperativă socialistă, s'a înfăptuit în Iași, acum vreo trei decenii, prin străduința lui M. Gh. Bujor, care a durat cam un an de zile.

**4. Austro-marxiștii
și Cooperația**

AUSTRIA a fost țara în care proletariatul a știut să-și croiască drumuri proprii; în care doctrina marxistă a găsit o interpretare proprie, datorită căreia s'a vorbit de un Austro-marxism, a fost țara în care proletariatul a știut să lupte pe cale parlamentară, pe cale legală dar și pe cea extra-legală.

Austria a fost țara în care atunci când fascismul a hotărât distrugerea mișcării socialiste, aceasta nu s'a predat. Socialiștii au pus mâna pe arme și mulți au căzut în luptă, acoperiți de glorie.

Tot atât de originală, de vioae ca socialismul, a fost și cooperarea muncitorească în Austria. Deși a primit între cooperatori și elemente nesocialiste, cooperarea muncitorească din Austria a militat pentru o cooperare în slujba socialismului și a reușit să înființeze, ca și cea belgiană, cooperative de consum, magazine de cooperare cu toptanul, o cooperativă de producție în serviciul celei de consum, precum și o mare bancă muncitorească. A creat deci simultan tustrele forme de cooperare: de producție, credit și consum.

Karl Renner, fostul cancelar socialist al republicii austriace, s'a ocupat, în deosebi, de problema cooperării în Austria.

Ca și atâția alți cercetători socialiști, Renner s'a oprit mai mult asupra „prăvăliei” de consum, asupra cooperării de consum.

Sindicatul muncitorești și cooperativele de consum, spune Renner, sunt cele două forme, prin care muncitorimea încearcă și reușește să rupă părți din plus valoarea încasată

de capitaliști, de stăpânitorii mijloacelor de producție, de mânuitorii și chiriașii banului, de distribuitorii mărfurilor, de negustori.

Punctul de pornire al cooperației de consum, nu este lucrătorul în calitate sa de „putere de muncă”, ci în calitate de stăpân al banului său.

Coșnița proletarului se îndestulează cu greu cu salariul care îl capătă. Prăvălia detailistului este punctul de atac al proletarului consumator, cu îndreptățita sa tendință de a târgui articolele de consum cu un preț mai eștin și de o calitate mai aleasă.

Muncitorimea din orașe s'a oprit astfel, din toate formele de cooperație, la cooperația de consum și a creat pe acest tărâm, acele asociațiuni de un caracter democratic și cu o trăsătură de comunism, prin stăpânirea numai de către grupa colectivă, aceea a asociațiilor, a capitalului de rezervă dobândit.

Cooperația, după Renner, include așadar o formă de trecere dela capitalism la socialism, care se va perfecta în curgerea timpului. În orișice caz, ea este, dacă nu în întregime, o formă a democrației economice.

Prin această calitate a lor, supra individuală, de socializare a capitalului de jos în sus, cu o gospodărie democratică, prin scoaterea din circulație a comerțului de detail, și prin atâtea alte osebite caracteristici sociale, cooperațiile de consum au fost repede apropiate de muncitorime în lupta sa de clasă, mai bine înțelese și folosite de proletariatul orașelor, deși Ferdinand Lassalle a preconizat teoretic numai cooperativele de producție, față de cele de consum.

Cooperațiile de consum, spune tot Renner, sunt creațiuni originale ale practicii sociale proletariene. Ele realizează reexpropriatiunea plus-valorii, dar nu de către muncitorii izolați, ci de către clasa întregă și în același fel colectiv o reappropriere a plus-valorii răpitate de capitalism.

Cooperativele de consum procedează în spirit socialist

când dispun în mod suveran de plus-valoarea reexpropriată, de risturnă sau de capitalul social care aparține indivizibil clasei. Cooperativele de consum înfăptuesc aceasta printr'o organizație comună și democratică care începe dela celulă, prăvălia de consum, până la unitatea națională, spre a prezenta aspectul unitar al unei mașini de socializare. În mărfurile producției proprii, destinate cooperativelor de consum, nu se mai găsește o părticică de plus-valoare și astfel exploatarea unei clase de către alta este suprimată.

Cooperația de consum devine un sistem economic propriu, fundamental deosebit de cel capitalist, și chiar potrivit sistemului capitalist.

Cooperativele de consum se mențin astfel ca un mijloc constant al luptei de clase. Ele își desvăluie valoarea lor pozitivă ca etapă de socializare, ca pârgie pentru reînnoirea societății, ca o bucată de socialism al prezentului.

La sfârșitul studiului său asupra corelațiunii dintre socialism și cooperație, pe care l-am rezumat, Renner ajunge la încheerea (*Drumuri de realizare*; Dietz, Berlin 1929) că prin dublarea auto-ajutorării de către adaosul statului pentru comunele de consum din Rusia, cooperația sovietică a ajuns la o glorioasă ascensiune, experiment de nemăsurată valoare și de cunoaștere pentru socialiști în cercetările, învățămintele și luptele lor.

Am reprodus, în amănunt, crezul teoretic al lui Renner, un purtător de cuvânt al socialismului austriac, pentru că socialiștii austriaci, în afară de teorie, au creat, la Viena, și uriașa fabrică de pâine Hammerbrod, o rețea vastă de Konsumvereine și de cooperative de producție proprie, precum și o mare Bancă de economie și de credit cari au fructificat laolaltă lupta de clasă a proletariatului din republica austriacă.

**5. Directivele Congresului
internațional dela Copenhaga
(1910)**

În Congresul Internațional Socialist dela Copenhaga, 28 August—3 Septembrie 1910, Cooperația a avut parte de o discuție mai intensă și mai aprinsă asupra însemnătății ce ar putea avea pentru mișcarea muncitorească și pentru socialism.

Atât în ședința unei comisiuni speciale, cât și în ședința plenară a acestui congres, au luat parte la desbateri, socialiști din cele mai multe țări: Austria, Anglia, Olanda, Germania, Danemarca, Statele Unite, Argentina, Belgia, Rusia, iar între cei cari au intervenit în discuție semnalăm pe Vanderfelde, Anseele, Guesde, Lenin și Jaurés, în afară de purtătorii de cuvânt ai rezoluției, germanul von Elm și austriacul Dr. Karpeles.

Rezoluția votată de Congres, cu toate voturile, mai puțin două, dintre care unul al lui Lenin, deschide drumul unor normative cari au fost urmate de către operatorii socialiști din țările reprezentate la Copenhaga.

Această rezoluție o dăm aci în întregime, pentru că ea a rezultat dintr'un compromis între diferitele aprecieri ale congresiștilor dela Copenhaga, cu privire la valoarea cooperației ca mijloc de îmbunătățire economică în viața clasei muncitoare, de educare muncitorească și de realizare a țelurilor finale ale socialismului.

REZOLUȚIA DELA COPENHAGA

„Considerând că, cooperativele de consum nu numai că aduc foloase materiale membrilor lor, dar că au menirea:

ca prin eliminarea intermediarilor și producțiunea proprie pentru consumul organizat să întărească economiceste și să îmbunătățească viața clasei muncitoare;

să educe pe muncitori în conducerea proprie a intereselor lor și să ajute prin aceasta la democratizarea și socializarea producției și a schimbului.

Congresul declară,

că mișcarea cooperatistă, cu toate că n'ar putea aduce niciodată prin sine eliberarea clasei muncitoare, ar putea fi totuși o armă eficace în lupta de clasă pe care o duce muncitorimea pentru țelurile sale, cucerirea puterii politice și economice în scopul socializării tuturor mijloacelor de producție și schimb și că deci clasa muncitoare are un puternic interes de a întrebuința această armă.

„Congresul cere de aceea, cu toată hotărîrea, tuturor tovarășilor și tuturor muncitorilor organizați în sindicate de a deveni și rămâne membrii activi ai mișcării cooperatiste, de a lucra în spirit socialist în cooperativele de consum pentru a împiedeca ca aceste cooperative să nu devie, dintr'un mijloc prețios de organizare a clasei muncitoare, un mijloc care ar putea slăbi spiritul de disciplină și solidaritate socialistă. Congresul socotește deci că datoria fiecăruia tovarăș este să lucreze în cooperativele de consum pentru ca excedentele să nu fie folosite numai pentru risturnă, ci să fie întrebuințate pentru formarea unui fond care să dea puțină cooperativelor de consum, ca singure sau prin federale și cooperative de aprovizionare cu toptanul să treacă la proprie producție și să întrebuințeze în același timp prisosurile bănești pentru educarea, cultura și ajutorarea muncitorilor, precum și pentru îmbunătățirea salariilor și condițiilor de muncă ale funcționarilor din cooperative, în înțelegere cu sindicatele. Așa că întreprinderile lor cooperatiste să fie organizate din toate punctele de vedere ca model.

„Mai cere deasemenea de a se ține socoteală la comanda mărfurilor de condițiile în care au fost produse.

„Măsura în care cooperativele pot ajuta mișcarea politică și sindicală din fondurile lor, rămâne la hotărîrea fiecărei țări.

„În vedere că serviciile pe care mișcarea cooperatistă le-ar putea aduce clasei muncitoare ar fi cu atât mai mari, cu cât această mișcare ar fi mai puternică și solidară, Congresul declară că, cooperativele fiecărei țări care se găsește pe temeiul acestei rezoluțiuni au datoria să formeze o asociație unitară.

„Congresul mai declară, în sfârșit, că în interesul clasei muncitorești în lupta contra capitalismului, relațiunile dintre organizațiile politice, sindicale și cooperatiste să devină cât mai strânse, fără ca independența fiecăreia din ele să fie atinsă”.

Din desbaterile dela Copenhaga se dovedește din nou că mai ales cooperativele de consum, sunt acelea cari au preocupat pe socialiști.

Referentul rezoluțiunii. Dr. Karpeles din Austria a susținut că asociațiile cooperatiste de consum, aduc nu numai foloase directe asociațiilor, dar pot deveni arme eficace pentru proletariatul în luptă.

S'a pus un preț deosebit, de către redactorii rezoluțiunii, pe faptul că lucrătorii învață în conducerea acestor cooperative și metodele generale de a conduce interesele lor, și că pregătesc astfel democratizarea și socializarea producțiunii. Ca producător, muncitorul este supus capitalului; în calitate sa de consumator el se bucură de anumită libertate de care este dator să se folosească.

Munca socialiștilor în cooperativele de consum trebuie să fie îndreptată deci, de a combate acele tendințe, ale cooperației, care nu le pot accepta muncitorii socialiști, spre a face din asociațiile de consum, o armă într'adevăr folositoare. Ei trebuie să facă din cooperativele de consum, mai mult decât o tarabă, să folosească veniturile cooperației pentru producție proprie și deci pentru forme superioare de producție, iar cât privește legăturile dintre syndicate, partidul politic și cooperație, aceasta din urmă trebuie să fie folosită atât pentru întărirea syndicatelor, cât și a partidului politic, câte-

șitrele ramuri ale mișcării muncitorești alcătuind osatura și spiritualitatea proletariatului în luptă.

O discuție aprinsă s'a încins cu deosebire asupra folosirii veniturilor cooperației, pentru activitatea sindicală, lock-outuri și greve și pentru acțiunea politică, agitația de masă și alegeri. Cooperativele de consum, a spus Vandervelde, trebuie să devină organizațiuni ale luptei de clasă.

În ce privește valoarea hotărîtoare a cooperației pentru finalismul socialist, două păreri au predominat congresul: a lui Guesde care a afirmat că în fruntea dezideratelor socialiste și cuprinzătoare ale tuturor, stă cucerirea puterii politice. Numai atunci când cooperația ar folosi acestui țel, ar fi bine, nu ca să-i negăm însemnătatea, ci să-i desemnăm locul cuvenit în această acțiune de cucerire a puterii politice.

Cea mai hotărîtoare părere în această directivă, a fost aceea a lui Lenin, căreia i-a rămas consecvent până la punerea ei în aplicare. În statul socialist rus, în statul sovietic, Lenin a propus Congresului din Copenhaga, ca să recunoască valoarea de democratizare și socializare a cooperației, abia pentru timpul când capitalismul va fi expropriat.

Și astăzi încă, în multe țări, directivele de neutralitate, de conducere socialistă și de folosire a cooperativelor pentru educarea muncitorilor, de creare de producție proprie, de colaborare strânsă cu sindicatele și partidul politic socialist și de infiltrare a cooperației, de pe acum, înlăuntrul statului socialist care se pregătește, directive cuprinse în rezoluția de compromis dela Copenhaga, mai persistă.

**6. Directive comuniste
pentru Cooperație**

Dela expunerea rezumativă a noastră privitoare la socialism și cooperatie, suntem în măsură a trece acum la principiile cooperatiste formulate de comuniști pe care le expune Karl Bittel în **Dicționarul Internațional al cooperatiei (1928)**, și pe cari le rezumăm, precum urmează:

Aprecierea cooperatiei de consum n'a fost niciodată unitară în lăuntrul Internaționalei muncitorești socialiste.

Rezoluțiunea de compromis dela Congresul din Copenhaga (1910) amestecă puncte de vedere opuse, de neîmpreunat, proletare și mici burgheze, în valorificarea mișcării cooperatiste, așa că oportunismul în practica cooperatistă capătă drum liber.

Lenin a afirmat la Copenhaga principiile fundamentale ale mișcării cooperatiste muncitorești.

Una singură este linia proletară a luptei de clasă: asociațiile de consum sunt instrumente și mijloace ajutătoare ale luptei de clasă.

Trebue să stabilim condițiunile în care cooperativele ar putea să îndeplinească de fapt un atare rol și să nu rămână numai întreprinderi de comerț.

Directiva mic brugheză lasă în întuneric locul ocupat de cooperatie în lupta de clasă, nu desparte punctul de vedere economic de cel proletarian și închide problemele și scopurile cooperatiei în fraze atât de generale încât pot fi primite și de politicianii reformiști politici.

Protocolul oficial dela Copenhaga constată doar înlăturarea propunerii lui Lenin, că îndeplinirea socializatoare a

cooperativelor va deveni operantă abia în timpul când vor fi expropriati capitaliștii.

Astăzi dovada istorică s'a îndeplinit. Este o iluzie că între soluțiile problemei sociale ar fi și cooperarea și că problema socială s'ar putea rezolva fără luptă de clasă și deposedarea burgheziei. În aceeași direcție s'au pronunțat, în propunerea lor originală dela Copenhaga și socialiștii belgieni.

Cât privește răspunsul la o altă chestiune, ridicată la Copenhaga și anume a ajutorului ce-l au de dat cooperativele de consum, în luptele proletariene, Bittel citează afirmațiunile lui Anseele că un refuz de ajutor din partea cooperativeelor de consum, în timp de greve, ar însemna o trădare a clasei muncitoare.

Internaționala comunistă în congresele sale mondiale a luat o atitudine hotărâtă în chestiunea cooperării, obligând pe tovarășii de partid de a se asocia la acțiunea cooperatistă, de a o promova și pune în slujba luptei de clasă.

Următoarele ar fi, după Bittel, tezele comuniștilor în lucrarea cooperatistă:

1. Cooperativele de consum trebuie să ridice standardul de viață al masselor.

Ca întreprinderi comerciale, cooperativele au de luptat cu trusturile, cartelurile, marile întreprinderi comerciale capitaliste și cu realitatea că producțiunea se găsește în mâinile clasei stăpânitoare. De aci rezultă pentru cooperare nu numai datoria de a crea întreprinderi de mare capacitate, ci și intervenția cooperativeelor de consum, în luptele clasei muncitoare, în agitațiile și demonstrațiile de clasă. Ele trebuie să alcătuiască o parte din puterea de clasă proletară care să ducă lupta împotriva scumpetei, taxelor vamale, dictaturii preșurilor și aceleia a cartelurilor și trusturilor; iar scopul final al cooperării trebuie să fie combaterea întregului sistem capitalist.

2. Cooperativele pot câștiga o mare însemnătate în ac-

țiunea de masă economică și politică a proletariatului, prin ajutorarea lucrătorilor în greve, boicaturi, formulare a celui de al doilea punct al lui Lenin la congresul dela Copenhaga din 1910.

Această latură se arată și astăzi ca actuală. Dovadă : marea grevă a minerilor din Anglia. Sindicatul ar trebui să încheie înțelegeri ferme cu cooperativele de consum pentru fonduri permanente de acțiune. Lucrarea asociațiilor de consum în această direcțiune va fi hotărâtoare pentru dezvoltarea lor, prin sprijinirea cât mai necondiționată a cooperației de către masele proletare.

3. Trebuie realizată o auto-administrare democratică în cooperative. Numai prin asociații vii, activi, cari să ia parte la administrație, cari să-și creeze organele de control și funcționare, cu libera exprimare a părerilor în adunări, presă și congrese, se poate evita înțepenirea birocratică a cooperației.

4. Prin propagandă socialistă neobosită se poate contribui la răspândirea principiilor luptei de clasă și ale socialismului în cooperativele de consum.

Organizațiuni de mare inițiativă și generalizate, Cooperativele se găsesc în pozițiunea de a cuprinde păturile largi ale proletariatului, a le educa pentru acțiune, a deștepta conștiința lor de clasă, a mări voința lor de luptă, a le câștiga pentru socialism.

Un ajutor deosebit poate aduce cooperativa femeii proletare, al cărei rol de sclav în gospodărie poate fi ușurat prin cooperativele de spălătorie, cantine, bucătării populare.

Pentru copiii proletari crearea de creșe, colonii de vacanță și organizații pentru dezvoltarea copiilor ar fi o preocupare a cooperației.

Susținerea șomerilor și ajutorarea victimelor luptelor politice pentru care au fost alcătuite altă dată cooperativele au și azi o importanță vitală.

5. Pe țărâm internațional mai sunt de luat în seamă ur-

mătoarele: lupta cooperățiilor împotriva primejdiei de război imperialist care se poate evita printr'o solidaritate necondiționată cu Uniunea republicilor socialiste sovietice, alcătuirea activă a frontului unic proletar, cu deosebire al celui sindical și printr'o susținută acțiune împotriva fascismului, teroarei albe și cruzimilor coloniale.

Era constructivă socialistă începe după câștigarea puterii politice de către proletariat. Condiția primordială este „treccrea puterii organizate a societății adică a puterii de stat din mâna capitaliștilor și moșierilor în mâna muncitorilor”. (Karl Marx, Rezoluția privitoare la Coöperative, 1866). După ce posturile de comandă politice și economice se vor găsi în puterea statului muncitoresc, cooperativele vor juca un rol eminent în opera constructivă socialistă. Aceasta e menirea cooperăției, dacă vrea să-și atingă țelul, acea de a lua parte la cucerirea puterii politice și nu de a ține pe cooperatori, neutrali, într'un colț al ei. In aceste șapte puncte expune Karl Bittel principiile comuniste privitoare la cooperăție.

II

Cooperația liberă

1930 - 1937

SOCIALISM ȘI COOPERAȚIE

Doctrina și practica cooperației — vorba și fapta — au isvorit spontan și simultan din viață. Asemenea isvorului care țâșnește din stâncă, cooperația și-a săpat albia proprie, îndreptându-și apele sale vii și pururea curate spre oceanul fără capăt.

Cooperația, cea vie și liberă, și-a vărsat conținutul în societatea umană, primind finalismul ei, care nu poate însemna decât **colectivul**.

Orice opreală, orice adăstare a cooperației pe câmpurile vieții individuale, a capitalismului, a economiei de azi, înseamnă înmlăștinare și nu curgere.

Sub tustrele forme ale sale: de credit, consum, producție, cooperația trebuie să îmbrățișeze un cuprins integral. Altfel ea devine o preocupare mărunță, un paliativ, un bleasture pe corpul oropsit al masselor producătoare.

Nu poate trăi o cooperație de credit, a cărei tendință finală și de fiecare zi să nu însemne desființarea capitalului; căci limita dintre uz și abuz e mai mult decât subțire. Banca societăților cu nume ascuns, cea capitalistă, nu numai că dă banul cu chirie pentru dobândă, ci ajunge implicit și la abuzul dobânzii, la uzură, la exproprierea claselor mijlocii de minimul pe care-l mai posedă și la estorcarea, până la sleire, a claselor fără posesiune, cari sunt nevoite să recurgă la banul **ou chirie**.

Cooperația de consum, dacă s'ar preocupa numai cu procurarea de mărfuri mai eftine, cu păzirea calității și a măsurii, nu ar îndeplini decât o funcțiune trecătoare și neînsemnată.

Scopul cooperației de consum nu poate rămâne, în ultimă instanță, decât acel de suprimare a negoțului care, trecând dela uz la abuz, duce la speculă și la falsificare.

Proprietatea urbană pentru report duce și ea, ca și specula banului cu chirie, la același abuz; iar cooperativele de construcții nu pot însemna decât locuință colectivă și de veșnică folosință pentru familii.

Nu mai vorbim de cooperativele de producție, a căror ființă și structură urmează să se identifice cu suprimarea plusvalorii și exploatării muncii de către capitalism.

Astfel înțelegem noi cooperația. Și astfel înțelegem și prin cooperație un mijloc hotărîtor de luptă pentru transformarea socială, cu deosebire în împrejurările grele și permanentei crize de astăzi.

Față cu această înțelegere clară a cooperației, opoziția ireductibilă, ideologică și practică, pe care o opunem cooperației oficiale și oficializate, rămâne un achizit definitiv.

* * *

S'ar părea că toată cooperația vorbește aceeași limbă și aparține aceleiași familii. Aceasta este însă numai o aparență și una din acele înșelătoare aparențe de care se folosesc susținătorii ordinii de astăzi, în numele celui solidarism ipocrit și nerealizabil, pe care-l opun luptei de clasă.

În cooperație, ca în toate marile mișcări sociale, vechea înșelătorie a posedanților și guvernanților apare mereu la suprafață, pentru a deruta și reține clasele producătoare, în fruntea cărora se găsește, prin misiunea sa istorică, proletariatul, dela nobilul avânt și mărețele aspirații de îndrumare a omenirii pe căile de emancipare din toate sclăviile și pre-judecățile.

Nu am putea contesta că în sânul cooperației de azi s'ar găsi și elemente cinstite, cari atunci când mănuesc parolele emancipării economice și ale înțelegerii dintre popoare se gândesc și la omenirea nouă. Dar rezultatele generale au rămas aceleași.

Tot ce este în cooperație și susține ordinea actuală economică nu crede în cooperație. Ci este părtaș al acestei ordine și implicit al statului de clasă, părtaș, care nu opune; ci mai adaugă și cooperația, țelurilor de asuprire ale capitalismului care înstăpânește azi statul.

* * *

Punându-ne însă pe tema cooperației, ca drum spre socialism, ne vedem obligați să spunem că și cu termenul cooperatism ca și cu cel de socialism, se comit aceleași malversațiuni.

Înainte și după Marx au apărut pe arena politică și socială tot felul de socialisme, dintre care cel din urmă, acel național al lui Hitler, s'a identificat cu sălbăticia fiarelor și crima de rând împotriva vieții și civilizației umane.

Aceste felurite socialisme, puse toate în slujba adversarilor socialismului, au derutat și cred că pot duce la prăpăd socialismul marxist, singurul și inexpugnabilul socialism.

Și tot astfel cooperația de sub auspiciile șovinismului, partidelor burgheze, ale statului de azi, n'a fost și nu este decât o diversiune abil mânăuită de către clasa stăpânitoare și asupra căreia noi, ca socialiști și slujitori ai adevăratei cooperații, avem datoria să sesizăm masele, grupându-le în cadrul acelei cooperații care corespunde intereselor precise ale proletariatului și duce astfel la desființarea capitalismului.

Deopotrivă cu reformismul, verificat ca neputincios, și pe care îl combatem în socialism, cooperația acaparată de oficialitate e neputincioasă să servească interesele masei pe care le chiamă și se sprijină în alcătuirile ei.

Acestei cooperații oficiale, noi îi opunem cooperația liberă, a proletariatului și a tuturor categoriilor exploataate, a căror prezență dealtfel în sânul cooperației oficiale sunt germeii de disoluție a alcătuirilor hibride ce li se impun, dar și germeii de fructificare a cooperației libere, pe care o susținem și pe ale cărei schele de construcție ne aflăm.

STATUL ȘI COOPERAȚIA

Viața ne arată că statul capitalist nu reprezintă societatea în complexitatea ei, mărginită în granițele unei țări și cu atât mai puțin interesele ilimitate ale umanității.

Statul și-a însușit totuși, ab antiquo, din vechime, drepturi regaliene. Este stăpân peste saline, mine și păduri; și-a însușit drepturile de a bate monedă și copărtășia la primul institut financiar al țării; monopoluri de tot soiul, al alcoolului, tutunului și chibriturilor, al transportului pe apă și uscat.

Dar Statul și-a mai însușit în afara intereselor materiale ca producător și negustor și drepturi regaliene pe câmpul culturii, credinței și cugetării.

De câte ori dinlăuntru masselor, al cugetătorilor, al iubitorilor de oameni, răsare o inițiativă de organizare și asociere în scopuri ideale pentru buna stare a semenilor lor, Statul întinde mrejele sale, captează, zăgăzuește ideile sau organizația, dacă se poate chiar dela naștere, fie cu intenția de a o pune în serviciul ordinei, pe care numai Statul cu paznicii săi multipli ar fi în stare s'o susție; fie cu făgădueli de protejire și ajutorare materială, spre a o paraliza, de teama unei supracreșteri de puteri peste cele ale sale proprii.

Statul ar avea după unii și un drept regalian asupra Cooperăției.

În timpul din urmă însă Statul român, de pildă, pierzând încrederea în propriile sale virtuți administrative, a trecut, printr'un salt repede, dela monopolurile fără restricție, la o

regie mixtă și la concesionări de tot soiul ale avutului național și social, în dauna posesorilor de drept: a cetățenilor.

Din momentul deci în care Statul, în virtutea unei curioase dialectici și-a negat până și unele din drepturile sale regaliene și a mărturisit nedestoinicia de administrator al propriilor sale avuturi, de ce am mai tolera amestecul său direct în administrația unui patrimoniu material strâns din fructificarea muncii productive și a unui patrimoniu tot atât de sfânt, cultural și social, cu care cooperația liberă se mândrește și pe care nu ar trebui să-l încredințeze claselor stăpânitoare și parazitare care se găsesc în conducerea unui Stat, cu tendințe acaparatoare ?

Cu ideile pornite dela cugetători și idealști din lagărul socialist și muncitoresc, cu elemente de acțiune jertfitoare de sine, din sânul celorlalte categorii de producători, Cooperația și-a croit teoria și drumul la viață în Apus, fără ajutorul Statului și fără luarea aminte a acestuia.

Inceputurile modeste ale cooperației din România au aceeași obârșie de independență și putere de sine.

Statul a acaparat, la noi în țară, cooperația dându-i bani, spre a se amesteca în conducere, turnând în coduri îndrumări și sancționând în virtutea acestor legiuiri puterea sa regaliană. Cooperația a luat întindere, dar a rămas la suprafață ca trăinicie și avânt.

Miliarde stoarse din înșelătoarele biruri indirecte și grele biruri directe s'au irosit pe altarul cooperației oficiale, în dauna principiului de auto și într'ajutorare, auto-administrare și control, fără de cari cooperația poate fi o anexă a Statului, dar niciodată o putere de sine stătătoare.

Iar partidele de guvernământ cari țin în arendă, cu alternanță Statul, trag și ele toate foloasele politicii lor măr-ginite, din amestecul îngăduit de lege sau prin abuz de putere în conducerea cooperației.

Iată de ce cooperația noastră este datoare să râvnască, așa precum s'a născut, crescut și dezvoltat, la libertate, la

auto-ajutorare, auto-administrare și auto-control, fără amestecul Statului și cu atât mai vârtos al partidelor politice cari au acapart-o.

În această libertate găsim nu numai rostul ei de a fi și de a sluji clasele producătoare, cari s'au asociat pentru eliberarea lor economică și socială, ci și condiția de progres și împlinire a acestor eliberatoare misiuni.

COOPERAȚIA PENTRU CARE MILITĂM

Actul de naștere al cooperației moderne a fost semnat la Rochdale.

Rochdale-ul înseamnă nu numai cooperație liberă, inițiativă muncitorească de exploatați în ramura producției, storși de camătă și supti de intermediari în calitatea lor de consumatori; Rochdale-ul înseamnă afirmarea programului integral al cooperației: **emanciparea claselor producătoare.**

Premergătorii Rochdalienilor, și cu deosebire Robert Owen, au zvrălit în lumea teoriei, ideia și idealul cooperatist ca un protest împotriva exploatării, asupririi, înscălvirii politice și economice a claselor muncitoare.

Teoretic și practic, cooperația poartă drept scut, haina de oțel a într'ajutorării, spre a evita din timp atacurile și loyiturile la cari ar putea fi expusă.

Sub toate formele, sub care s'a dezvoltat, cooperația înseamnă eliberare din ghiarele capitalismului

Cooperația de producție, atât pe cât a reușit, în formele largi în care, a vrut s'o modeleze Lassalle, a râvnit pentru producători stăpânirea pe întreg produsul muncii și înlăturarea deci a plus-valorii.

Cooperația sătească tinde la eliberarea de camătă și, pe unde a luat forme mai largi, la închegarea deavălmășiei, la dobândirea de pământ, de unelte, de credit în producerea și desfacerea în comun a produselor economiei rurale.

Cooperația de credit luptă pentru sfărâmarea lanțului

cametei și găsirea de credit eftin pentru masele populare; iar cea de consum — comuna de consum — pentru înlăturarea speculei și a nenumăraților intermediari, cari se interpun spre a falsifica și subția produsele de consum și a scumpi, prin nenumărate zeciueli, consumul de toate zilele al maseilor populare.

Cooperația este o vastă organizare socială. În lăuntru unei societăți oficiale deasupra căreia Statul s'a fixat ca exploatator și acaparator, cu protegierea intereselor marii proprietăți, ale bancherilor și cămătarilor de tot soiul, ale industriei și comerțului mare, Stat care are și rolul direct de cămătar, negustor și industriaș, de exploatator de primă mână a maseilor producătoare și consumatoare.

Cooperația este deci o reacțiune firească nu numai împotriva capitaliștilor dar și a Statului.

De câte ori și oriunde cooperația s'a găsit în fața îmbrățișărilor oficialității și ale Statului, ea n'a obținut libera realizare a țelurilor sale practice și ideale, ci a întâlnit doar încercarea de tutelă, reținerea ei din dezvoltarea ascendentă și până la un punct înăbușirea aspirațiilor cooperatiste.

Precum școala, știința, cultura și toate liberile aspirațiuni ale umanității, odată acaparate de Statul de azi și oficialitate, înseamnă degenerarea și aservirea lor intereselor capitaliste și reacționare, tot astfel și cooperația.

Din toate timpurile și acum, reacțiunea stă la pândă pentru a degrada și utiliza spre proprie folosință, acapara și duce spre neființă truda enormă a idealistilor, a oamenilor liberi și a maseilor, în lupta lor titanică de emancipare și eliberare.

Cine n'a pândit cooperația chiar dela înființarea ei, spre a-i zăgăzui avântul? capitalismul, biserica, sociologii din slujba Statului și în cele din urmă Statul însuși.

La noi, cooperația care ar fi trebuit să ralieze toate masele producătoare și consumatoare, țără deosebire de credință, a fost acaparată în faza ei de copilărie, de antise-

mitism care reprezintă reacțiunea, conservatorismul, interesele boeresti și capitaliste.

Mai apoi a fost luată în primire de partidul liberal care prin faptul că prin el burghezia și-a putut găsi stabilizarea, s'a crezut însuși Stat; iar în cele din urmă sub legiuirile de astăzi, Statul a reușit să desființeze complet libertatea cooperăției, împiedecând orice creațiune cooperatistă care nu primește tutela sa.

De fapt și de drept legislația cooperatistă de astăzi înseamnă pentru cooperăție, fascism, dictatură: subjugarea morală și materială a masselor de către capitalism.

Politicianizată și oficializată, cooperăția a fost stoarsă de sevă; dezvoltarea ei în adâncime stăvilită, înălțarea arborelui cooperăției spre cerul lîmpede al ideaiurilor sale, împiedicată.

Cooperăția de astăzi din România a devenit monopol de stat, regie de stat, cu toate miliardele pe care le reprezintă bilanșul oficial și cu toată literatura ce ni se oferă; precum sub regie de stat sunt exploatate tutunul, alcoolul și praful de pușcă.

A propovădui ideea cooperăției în împrejurările de acum, atât de critice pentru clasele producătoare și proletare, implică deci o datorie primordială, aceea de a o lua dela capăt și a crea terenul de libertate, singurul pe care se poate desvolta o mișcare cooperatistă reală.

Noi ne dăm seama că precum sindicatele muncitorești, cîtă vreme sunt puse în slujba intereselor trecătoare și reformiste, nu pot realiza eliberarea clasei muncitoare; tot astfel nici cooperăția nu poate îndestula, în fața puterilor formidabile pe care le mai deține capitalismul, emanciparea integrală economică a producătorilor și consumatorilor.

Dar fiindcă noi înțelegem cooperăția, nu numai pentru trebuințele trecătoare de astăzi, ci pentru îndestularea integrală a societății umane socializate de mâine, de aceea noi milităm pentru o cooperăție liberă. Liberă sub aspectul ei

economic și liberă sub aspectul ei larg uman, de înfrățire a neamurilor și popoarelor în slujba eliberării întregii societăți printr'o democrație, care nu poate ajunge la nimic dacă se reduce numai la formula politică, ci numai atunci când se integrează în cea economică.

Iată pentru ce noi milităm pentru practica și idealul cooperației libere, în direcția căreia muncitorii trebuie să-și strângă laolaltă toate puterile, pe orice teren cooperatist s'ar găsi.

TEMELIA COOPERĂȚII

— 1930 —

Caracteristicile primare ale societății burghezo-capitaliste, cari mai filtrează și acum în practica vieții și în emanațiunile teoretice, sunt liberalismul și individualismul, lupta acaparatoare a indivizilor prin rapt și înșelăciune, cuprinse și în doctrina biologică a acestor lupte care încă nu și-a pierdut nuanța de oficialitate.

Revoluția engleză și revoluțiile de pe continent din veacurile de acumulare primitivă a capitalului, de creațiune industrială și bancară, de perfecționare a tehnicii; cuceririle, descoperirile și invențiunile ce le-au însoțit sunt toate îmbibate de acest caracter și au toate la origină sfărâmarea vechilor obștii agricole, a breslelor, ghildelor, artelurilor cu spiritul lor uman de într'ajutorare.

Aceste întovărășiri au căzut, au cedat pas vremii, pentru că dezvoltarea economică și cea a suprastructurii politice, sociale și culturale au impus marile prefaceri ale epocii capitaliste.

Statul capitalist a rupt mai apoi pretutindeni resturile de zăgazuri și însușindu-și cu mână forte tutela întregii vieți economice a încorporat în ființa sa, odată cu toate câștigurile bănești ale burgheziei și viața socială ca și cea culturală a popoarelor, cu deslănțuirea luptelor dintre indivizi și a aceloră dintre clase și popoare și cu înscălvirea atâtor coloni, în disprețul sentimentelor umane.

Obârșia istorică a unora din instituțiunile de astăzi nu poate fi totuși nici ascunsă, nici trecută cu vederea, ci dimpotrivă folosită.

Origina sindicatelor muncitorești de azi, a casselor de ajutorare pentru boală, invaliditate și moarte, a tuturor asociațiilor de carte, artă populară și sport, o regăsim în izvorul limpede al acestor întovărășiri, confrerii și mutualități de într'ajutorare din întreg evul mediu rural și orășenesc, al țăranilor și meșteșugarilor.

Burghezia însăși, cea industrială ca și cea bancară, a fost nevoită să modereze mai apoi acel curent de liberalism à outrance, care pedepsea orice încercare de asociațiune și să pornească ea însăși, cu imitarea formelor poporane și proletariene, la crearea de organizațiuni de soiul sindicatelor patronale, adică a cartelurilor și trusturilor, ca o dovadă că și în pornirea spre exploatare, strângerea laolaltă a forțelor este mai profitabilă.

Cu atât mai vărtos se cuvine deci, ca în marile mișcări de masă ale proletarilor, meșteșugarilor și țăranilor, înfrății în luptele lor pentru o viață mai bună, mai demnă, mai înălțătoare și umană, ideia într'ajutorării să fie mereu reamintită.

Deși numai formal, principiul cooperației este tot așa de străvechiu ca cel al vieții în comun și al copărtășiei imășurilor, pădurilor, viilor și pământurilor în mediul rural; al producției, consumului și vieții sufletești și culturale în comun, în cel urban.

Și străvechiu ca umanitatea însăși este principiul într'ajutorării care se găsește la temelia cooperației.

În acest spirit etic al confundării vieții și intereselor individuale în colectiv, cu revelarea firește a tuturor forțelor native de inițiativă individuală, în sânul societății umane, năzuim a da îndrumare cooperației din această țară, care a cunoscut și ea o obște și o viață comună rurală, o viață meșteșugărească înobilată de într'ajutorare și o viață proletariană plină de spiritul de jertfă pentru eliberarea omenirii de sub jugul tuturor sclaviilor, în semnul înfrățirii dintre popoare.

DE CE COOPERAȚIE LIBERA

Noțiunea de Stat în care filozofii mai vechi au concentrat toate virtuțile și întreaga concepție etică a societății, iar filozofii și sociologii mai noi toate posibilitățile de rezolvare a celor mai complicate probleme sociale și de împăciuire a tuturor claselor; această noțiune de Stat, devenită idol și ridicată la o mare înălțime chiar de socialiști ca Lassalle, se năruie pe zi ce trece.

Statul de azi care a concentrat în mâinile sale puterile „care emană dela Națiune”, Statul care este al Capitalismului și nu al masselor, s'a complăcut în această postură „etică” de „solidarism”, de împăciuitoare al „tuturor claselor”, aservind interesele masselor producătoare oligarhiei, pe care o reprezintă de fapt.

Nici o mirare deci că Statul după ce a acaparat religia, justiția școala, punându-le în slujba capitalismului, după ce a monopolizat atâtea industrii și s'a cointerestat în atâtea afaceri mănoase, nici o mirare că Statul, și cu deosebire la noi, unde rezistența masselor este slabă, a acaparat și Cooperația. A crezut că punând mâna pe biroucratie și fructificând Cooperația prin subvenții și capitaluri, va putea acapara și funcțiunile ei sociale, precum și generoasele idei de auto-ajutorare și eliberare cari îi dau nu numai puterea de viață, dar și strălucirea rolului pe care ea este chemată să-l îndeplinească în vremea de azi și în viitor.

Capitalismul, și odată cu acesta Statul, se află însă acum în acea perioadă de rupere a echilibrului dintre forțele

productive ale societății, inclusiv raporturile de clasă pe cari acestea le condiționează și supra-structura socială și politică.

Formal capitalismul și Statul își mai mențin atotputernicia; de fapt clasa muncitoare, proletariatul dela orașe și sate, intră în funcțiunea sa istorică, de prefacere a bazei economice a societății actuale și de răsturnare deci a însăși principiilor și conținutului Statului burghez.

În cadrul marelui crize prin care trecem și a interdependenței dintre State și economia lor, nu se observă azi prea mari deosebiri între Statele înaintate și cele mai înapoiate din punctul de vedere al răsturnărilor în curs. În cadrul acestei mari crize valoarea morală a Statului a scăzut cea dintâi.

Și dacă în Apus reciprocitatea de ajutor dintre Stat și capitalism, în opera comună de salvare mai prezintă încă unele posibilități, la noi Statul nu mai poate da decât prea puțin capitalismului și, din principiu, nu dă nimic masselor producătoare, pe cari dimpotrivă le stoarce spre a-și putea menține dominația sa oligarhică.

Acest Stat nu poate da la noi decât foarte puțin Cooperației. Iar aservind-o, strivește și elementul de luptă, capabil să întindă ideea în masele populare.

La noi, Cooperația trebuie să-și urmeze, așadar, linia pornită dela obârșia ei, dela înaintașii cari i-au dat directivele și ființa practică și cari au conceput-o ca mijloc de eliberare și desrobire a claselor producătoare, ca factor determinant atât în evoluția ascendentă a societății umane cât și în societatea nouă, care de pe acum își deschide activitatea.

La noi, ca și în toată lumea, Cooperația spre a-și îndeplini misiunea, se cuvine să fie numai liberă.

* * *

Demonstrarea pe teren a acestui deziderat, al cooperației libere, se poate face repede, aruncând o privire de an-

sambu asupra ființei și practicei cooperației oficializate dela noi

Acaparată de Stat și, rând pe rând, de politicieni, cooperația oficială, cu vasta ei rețea de Bănci populare, cu cele câteva sute de cooperative de consum, risipite prin orașe, cu cele agricole și forestiere, prezintă un tablou de permanente deficite, acoperite dealungul vremii din banul birnicilor, adică de masele populare; iar activitatea înăbușită de pătura birocratică și de interese politicianiste, e mai mult reclamă decât propagandă a izbăvitoarelor directive ale cooperației.

Din punct de vedere practic, nici masele sătești și nici cele orășenești n'au putut înregistra prin această cooperație, vreo scădere notabilă a mizeriei și o ușurare a traiului.

Din punct de vedere ideologic, nici o infiltrare, cât de minimă, a spiritului cooperatist.

Dimpotrivă, cooperația înglobată Statului și politicii oligarhice a slujit ca și școala, ca și jandarmeria, la menținerea maselor populare în ignoranță, în prejudecăți, în sclăvie economică și politică.

Cooperația oficializată s'a dovedit a fi și ea una din acele supape de siguranță, menite a deriva clocotul nemulțumirilor populare.

Ea s'a dovedit a fi lăcaș de adăpost pentru acoliții politici, pentru subvenționarea cu plusuri de venituri a lipitorilor din sate;

s'a dovedit a fi o tribună pentru susținerea regimului economic de azi, împotriva căruia cooperația e chemată a-și făuri armele și a-și întări redutele de apărare ale producătorilor și consumatorilor.

Cooperația oficială se menține, fără măcar a salva aparențele, în rolul de slujnicară a oligarhiei, zăvorind ușile nu numai oricăror spirite libere ci însuși spiritului de **neutralitate**, care ar trebui s'o călăuzească, în numele doctrinei cooperatiste și nu a intereselor stăpânitorilor.

Iată de ce noi opunem cooperației oficializate, permanent deficitară, birocratică și formală, ideia cooperației libere, așa cum o înțeleg zecile de milioane de cooperatori din toată lumea, ale căror progrese reale ne bucură și ale căror toate nădejdi pentru viitor ne însuflețesc.

PENTRU COOPERAȚIA DE CONSUM

— 1933 —

Numai cooperarea de consum a lărgit și adâncit câmpul cooperării.

Prin vasta rețea de consumuri în detalii, de comune de consum, prin magazinele cu toptanul, cari au dat măreția cooperării din Rusia, Anglia, Franța, Austria și țările nordice; prin realizarea, ca extensiune și complectare, a cooperativelor de producție, cooperativele de consum nuanțează caracteristica cooperării de astăzi și indică marile posibilități de realizare de mâine.

Cooperativele de consum n'au răsărit atât din teoretizările și doleanțele naive ale utopiștilor, cât din practica proletară însăși. Din spiritul constructiv al proletariatului care și-a creat prin ele, o parte din democrația economică de mâine, în lăuntrul și împotriva capitalismului de astăzi.

Cooperarea de consum este — cum spune Renner — o parte din viața launtrică, este un program propriu de socializare al clasei muncitoare.

Părinții cooperării de consum sunt de fapt țesătorii din epoca acumulării primitive din Anglia, sunt țesătorii din portul agitat al Lyonului (Franța), sunt apoi bravii și cinstiții pioneri din Rochdale.

Din visurile lui Thomas Morus, Campanella, Owen, Fourier și Cabet, dela planurile unei cooperării universale de producție, circulație și consum, din frământările Evului Mediu, ale comuniștilor religioși, cari își strânseseră laolaltă doar

sărăcia pentru un comunism de consumație, s'a zămislit în Anglia, în anul de mizerie 1844, planul în mic, dar practic și viguros al țesătorilor din mahalaua Broscăriei din Rochdale, dela care se trage nu numai practica cooperației dar și *Charta magna*, directivele și teoria cooperației de acum și ținta unei noi alcătuirii sociale.

În ordinea de bătae **pentru recăștigarea unei părți din plus-valoare**, muncitorii moderni, proletarii, s'au slujit ca producători de **sindicatul profesional** și în calitatea lor de consumatori, de cetățeni autonomi, de stăpâni ai banului, pe care l'au putut obține din munca produsă, acești muncitori s'au slujit de **cooperativele de consum**, pentru recăștigarea unei alte părți din plus-valoare.

Scopul modest al cooperativelelor de consum de a înlătura filiera intermediarilor până la comerțul de detaliu s'a lărgit prin funcțiunea socială pe care au căpătat-o aceste cooperative de a reda muncitorilor o parte din plus-valoarea răpită și conținută în ultima mână, cea a negustorului.

Și cu toate că fiecare cooperativă de aprovizionare și repartizare în detal sau cu toptanul, fiecare cooperativă de producție în serviciul acelor de consum, înseamnă concurența și luptă cu producția și comerțul capitalismului atotputernic, totuși pionierii din Rochdale au pornit cu strigătul: **Cooperation not competition !** (Cooperație și nu concurență). De aci termenul de cooperație, laolaltă-lucrare; de aci practica și teoria cooperației.

Cooperativele de consum pe cari le-a creat, le-a dus la bogăție și mărire, muncitorimea din Răsărit și Apus, spre deosebire de băncile populare sătești ca și de cele ale micii burghezii orașenești, creațiuni datorite lui Schulze Delitzsch și Raiffeisen, sunt mai mult decât un mijloc pentru îmbunătățirea și ușurarea traiului, sunt arme de luptă și afirmare ale proletariatului și completează osatura organizației de clasă a proletariatului mondial, în întreita sa formă: **partid politic, sindicate, cooperative.**

Cooperatiunile de consum, proprietate colectivă în zilele de astăzi și înlăuntrul unei societăți bazate pe proprietatea individuală, au menirea de a deveni definitiv comunele de consum de mâine.

În marile prefaceri sociale din Rusia sovietică, cooperatiunile de consum au trecut cu succes strălucit examenul funcțiunii sociale pe care o îndeplinesc. Ele au fost adaptate regimului sovietic și sub acest regim s'au desăvârșit în slujba marelui operă de socializare de acolo.

* * *

Cooperația de consum este slabă în țara noastră. Centrele proletare, marile insule industriale dela noi, nu au cunoscut încă existența largă a cooperatiunilor de consum, nici măcar în măsura în care au cunoscut asistența socială, mutualitățile și casele de ajutor în caz de boală. Nu au cunoscut cooperația în vremurile de tărie ale mișcării muncitorești, când era putința unor întemeeri cooperatiste și nu vor să o cunoască îndeajuns nici astăzi, în toiul acestei mari crize, în care lucrătorii dela orașe împreună cu familiile lor, se sbat nu numai în nevoia unor salarii reduse, a unui standard de viață de țară sălbătăcită, ci și a unei scumpete de trai, patronate și încurajate de statul actual de clasă.

Cooperatori din convingere, cooperatori prin cunoașterea doctrinei, literaturii și practicei cooperatiste din Apus, amicii mei, împreună cu mine, am depus până acum modesta noastră strădanie la realizarea de cooperative de credit autonome, cari tind și ele ca să frângă și să înlătore o parte din plus-valoarea răpită de capital, dobânda, și am înfăptuit și aci o socializare prin capitalurile de rezervă cari aparțin tuturor și nimănui.

Mulțumiți de strădaniile noastre, cu toate dificultățile, potrivniciile, indiferența și apatia pe care le-am întâlnit în cale, ne-am gândit, paralel și mereu, și la cea mai tare din pietrele unghiulare ale cooperației, la aceea de consum.

De ani, scumpetea și criza, sărăcia și mizeria bântue în viața orășenească, lovind cu deosebire în clasa producătoare, în proletariatul fabricilor, industriilor mici și atelierelor, în meșteșugărie și salariații mici de toate categoriile.

Față de această criză, cooperația de consum, va veni și la noi.

Prin marile elemente subiective, voința și conștiința de o tot atât de covârșitoare importanță ca evoluția și dezvoltarea obiectivă a societății, prin învățăturile și pildele pe care ni le-au dat Răsăritul și Apusul, ne credem pregătiți și pentru înlăptuirea cooperației de consum.

Să trecem deci dela perioada dorințelor și planurilor, la realizări pe câmpul atotfăgăduitor al cooperației de consum.

DE ZIUA COOPERĂȚIEI

— Iulie 1930 —

Cooperăția, ca atâtea idei mari sociale de izbândă a neamului, a fost acaparată în multe părți, din multe ale ei laturi, de către oficialitate.

Scopul este lesne de înțeles. Și nu ne sfiim de a o spune că tragismul acestei acaparări stă în deturnarea cooperăției dela țelurile ei finale.

Oficialitatea dela noi poate, firește, ajuta cu bani cooperăția de credit, scoborî eventual dobânda și acoperi deficiențele.

Poate mijloci credite cooperativelor agricole pentru plasarea mai lesnicioasă a produselor; poate acorda lucrări și furnituri de stat cooperativelor de producție; poate stimula, prin mijloacele de care dispune, pe cele de consum și da în arendă pădurile statului cooperativelor forestiere.

Oficialitatea poate legifera și acorda avantaje de ordin fiscal și procedural cooperativelor. Le poate da o biroucrăție și tipărituri de tot soiul cu vădita intențiune de a acapara ideologia, tendințele eliberatoare, independența și autonomia cooperăției.

Dar ceea ce Statul nu poate da, ci dimpotrivă, răpi dela cooperăție, este acel suflu creator, constructiv, de așezare a cooperăției pe temelia solidă a eliberării muncii, a regulării consumului prin înlăturarea mijlocitorilor și a speculei, a realizării țintei finale a cooperăției, prin înlăturarea capitalismului și înfrățirea claselor producătoare pe deasupra tuturor hotarelor.

Ziua internațională a Cooperăției pe care noi o prăz-

nim, cu afirmarea Țelurilor ei integrale, a fost deasemenea acaparată de oficialitate.

Oficialitatea este însă, mai pretutindeni reprezentanta capitalismului, adică a finanței, industriei, comerțului și agriculturii și implicit a ideologiei burgheze, care cunoaște exploatarea, militarismul, șovinismul, prejudecata religioasă: ca mijloace de stăpânire peste clasele producătoare.

Iată deci cuvântul rostit de oficialitatea cooperatistă este îngrădit de interesele și trebuințele de stat.

Preocupările cooperației în această zi de sărbătoare se subsumează în afirmațiunea în care noi credem, că dacă cooperația nu va ști să tragă toate consecințele din ființa ei, să concentreze toate elementele proletariene, să se desvolte nu în scopul ajutoarelor trecătoare, ci a celor de sfârșire cu toate mijloacele a capitalismului — care înseamnă: camătă, speculă, exploatare, — ea nu-și poate îndrepta rostul.

Interdependența dintre economia popoarelor civilizate, ca și a celor coloniale, hotărăște internaționalismul cooperației, ca o răpunere a trusturilor și concernelor capitaliste în sensul finalității de distrugere a barierelor economice și a celor politice, prin înfrățirea și conlucrarea claselor producătoare de pretutindeni, nu numai pentru noua economie socială pe care criza formidabilă de acum o impune, ci și pentru o civilizație nouă, care să îmbrățișeze odată cu producția, nevoile, aspirațiile și idealurile masselor mari producătoare din toată lumea.

În această zi de sărbătoare a cooperației se cuvine deci să afirmăm spiritul nostru hotărât de dușmănie și frondă împotriva capitalismului și colonialismului.

Cooperația trebuie curățată de toate elementele acapatoare, de toate uneltele claselor stăpânitoare și pusă în serviciul popoarelor însăși.

Iată ce ne simțim datori a spune în ziua internațională a Cooperației.

IN PRAGUL UNUI NOU AN

Magii trusturilor și cartelurilor aduc bunavestire că anul 1931 va însemna sfârșitul cataclismului economic, care amenință temelia ordinii capitaliste.

Poporul, clasele producătoare, acele care au tras împreună cu familia lor, consecințele anarhiei în producțiune și consumațiune și cari duc mereu greul șomajului și al foametei, intră în anul 1931 cu aceiași neîncredere în îmbunătățirea situației lor, întrucât este legată de ordinea capitalistă.

Europa, continentul zbuciumat de marele război, aduce pentru înfometaji și pentru șomeri scuza epocii postbelice ca provocatoare a dezastrului. Și mângâie proletariatul și clasele mijlocii cu nădejdea că această criză e trecătoare.

America însă, care nu numai că n'a simțit pe formidabila ei întindere dezastrele războiului, ci a ieșit din război cu o monedă care a dictat Europei și cu o mândrie care nu mai cunoștea limită, aduce azi abia dovada că ori unde ființează capitalismul, oricât de strălucitoare ar fi în aparență structura sa, urmările contradicțiilor, care îi stau la temelie, trebuie să-și arate germenii descompunerii chiar în timpul înfloririi.

Crahurile financiare din America, deposedarea păturilor de jos de micile capitaluri cari le-au dat nădejdea părtășeniei la bunurile capitalismului, șomajul și sărăcia în massă cari au apărut și în noul continent, completează tabloul întunecat al țărilor capitaliste.

În Asia, Africa și Australia, continentele sclaviei în formă nouă, târâmurile virgine în care se dau luptele coloniale, de protectorat și de extindere a capitalismului, se desfășoară lupte formidabile de eliberare a raselor cari prin botez de

foc și sânge se avântă acum spre o viață autonomă în numele veșnicilor principii umane.

În toată lumea, deci, Criza a devenit endemică, — cu fenomenele prevăzute de știința marxistă — de supraproducție, de războire între popoare și rase, întezită de capitalismul vorace și incapabil de a mai aduce ordinea bună și a civilizației în anarhia pe care forțele sale, în creștere până acum, au deslănțuit-o.

1931 va continua pe 1930.

Țara românească nu a putut urma, firește, alt ritm decât acela plin de sărăcie, falimente, cădere financiară, criză agricolă, industrială și comercială, șomaj, tumult și catastrofă, de cari au fost zguduite Europa și lumea întreagă.

La noi cu mai multă repercusiune asupra claselor producătoare decât în alte părți.

În mijlocul acestor fenomene, cooperația n'a putut aduce nicăeri decât leacuri paliative, trecătoare, minore. Leacul cel mare împotriva molimei economice, endemice, nu poate veni decât de la **emanciparea claselor producătoare și în primul rând a proletariatului**, pentru înlăturarea anarhiei din producție și repartitie, prin preluarea de către clasele muncitoare a producției și implicit a frânelor vieții economice, politice și sociale. Și nimic nu ne împiedică a o prevedea în lumea întreagă.

Atunci va veni și vremea cea definitivă pentru cooperație, ai cărei semănători modești suntem și noi. A acelei cooperații libere puse în serviciul societății și omenirii care nu va mai cunoaște obida statelor ci interesele de viață ale colectivităților, cu păstrarea integrală a drepturilor și nu numai a datoriilor fiecărui individ din componența lor.

Cu această nădejde a întăririi cooperației libere în zilele de azi și al marelui rol pe care e chemată să-l joace mâine, intrăm cu întreaga noastră voință de luptă pentru izbânda cooperației, în anul 1931.

INTELESUL UNEI SARBATORIRI — 1931 —

Marea criză de credit, de supraproducție și de sub-consumăție, care pretutindeni a dat naștere crachurilor financiare, șomajului intens și mizeriei economice, a stârnit în lumea capitalistă, îndoeli și temeri asupra menținerii regimului economic de azi.

Două caracteristici foarte însemnate trebuie scoase la iveală din această stare de dezechilibru:

1. Capitalismul e subordonat acum statului exploatare, șovin, în slujba căruia s'a pus de altfel dela stabilizarea sa. Iar statul la rândul său, trecând peste menirea sa de reprezentant al întregii societăți, deci și a claselor producătoare și mizere, e azi pretutindeni în slujba exclusivă a capitalismului.

Această conlucrare dintre stat, care nu reprezintă interesele totalității sociale și capitalismul care reprezintă dimpotrivă exploatarea și aservirea umanității, cu întrebuințarea producției și progresului tehnic, numai în scop de profit — această conlucrare s'a accentuat acum; iar naufragiul sistemului capitalist va doborî la fund, în suprema lor îmbrățișare, amândouă elementele înfrățite.

2. Intovărășirea strânsă dintre capitalism, marea finanță și industrie reprezintă azi mai mult decât satisfacerea intereselor capitaliste prin diferite legi de protecție și vamale, monopoluri și furnituri de armament.

Iar imixtiunea statului pentru salvarea crizei actuale

înseamnă jefuirea intereselor tuturor contribuabililor și a muncii claselor producătoare.

Practica de a se pune la dispoziția finanței și industriei, mijloacele bănești ale tuturor cetățenilor, pentru salvarea marilor bănci falimentare și a industriilor care nu se mai pot susține — iată alt fenomen al timpului și în țara noastră.

Statul, proptea de sprijin a capitalismului, nu se mai poate susține însă, nici dânsul, pe proprie temelie, în împrejurările de azi.

Forțele lăuntrice ale unei societăți, în care marile masse proletare cu devizele lor de libertate individuală, democrație cinstită, cultură integrală, salvagardarea sănătății publice, a familiilor și căminelor proletariene, convingerea claselor proletariene că numai schimbarea fundamentală a economiei de azi, le poate salva existența — toate aceste forțe se ridică cu o putere formidabilă împotriva unui Stat, care s'a pus în contradicție, prin exploatarea directă și indirectă a muncii, prin apucăturile fasciste și pregătirile permanente de războaie, cu noua societate umană și liberă care-i sapă temeliiile.

Capitalismul, la rândul său, a ajuns prin dezvoltarea sa excesivă, prin progresul său tehnic, prin supraproducțiune, prin crizele periodice pe care le deslănțue, la zdruncinul, la negațiunea existenței sale.

De aici nesiguranța teoreticienilor capitaliști și neliștița capitalismului.

Spasmele îndoelilor înseamnă slăbiciune generală.

Societatea umană pornește de pe acum spre făurirea formelor sale noi, sociale și politice.

Aceste reflecții ne duc în ziua de 5 Iulie, Sărbătoarea Cooperăției, la obligațiunea definitivă pe care este chemată s'o îndeplinească cooperația în restaurarea economică mondială zdruncinată și deci în crearea societății noi.

Legătura dintre utopiști, creatorii socialismului științific și pionierii tuturor sistemelor de transformare socială și

cooperație, sunt pe cât de strânse pe atât de persistente, până astăzi.

Robert Owen și Fourier au dat cooperației nu numai strălucirea teoretică dar și elemente de critică și construcție, care au fructificat dezvoltarea ei.

Rochdalienii, în simțul lor proletarian, au rezolvat din punctul de vedere practic existența cooperației și i-au dat înalta îndreptățire de transformare socială prin „organizarea forțelor productive a distribuției, educației și guvernării proprii”; ne-au dat, cu alte cuvinte, un cooperatism social și integral.

Lassalle, prin propovăduirea cooperației de producție, a crezut că poate rezolva, și nu numai trecător, întreaga problemă socială.

Astăzi cooperația și anume cea liberă, nu se află numai prin felurile și practica ei în opoziție cu capitalismul, în opoziție cu setea de profit, cu anarhia în producție, cu practica uzurii, cu exploatarea muncii, și specularea consumatorilor, ci și cu principiile statului actual, aliat capitalismului în aceste ale sale apucături și aliat al său totodată în colonialismul și imperialismul, provocatoare de războaie și distrugătoare ale civilizației.

În sărbătoarea de astăzi, cooperația mondială își dă seama deci nu numai de înfăptuirile sale practice în organizarea producției; în sistematizarea consumului, cu eliminarea speculanților și intermediarilor, în distribuirea creditului fără întrebuițarea lui în speculațiuni de bursă și expunerea la riscuri și crahuri; ci își mai dă seama și de marile ei directive sociale.

O nouă organizație socială se pregătește.

Cooperația se gândeste în această zi de sărbătoare mondială la obligațiile pe care e îndreptățită a le înfăptui, prin forțele sale organizatorice și principiile cari îi stau la îndemână.

Firește, însă, că nu cooperația oficializată sau cea le-

gată de alcătuiți reacționare și îmbibată de toate prejudecățile trecutului, — ci **Cooperația liberă**.

Această cooperație liberă este chemată, și ea, ca prin educațiunea și organizarea pentru luptă a masselor, să ne dea **societatea liberă și înfrățită de mâine**, cu eliminarea concurenței dintre indivizi și antagonismelor de clasă, **societatea pașnică și muncitoare** a umanității pe care o așteptăm și o sărbătorim, de pe acum, în ziua de 5 Iulie.

ZIUA COOPERĂȚIEI

— 5 Iulie 1933 —

Serbăm în acest an Ziua internațională a Cooperăției într'o atmosferă apăsătoare; nu numai din pricina crizei economice, care persistă și se întinde în spațiu și timp, cât din pricina depresiunii psihice, a descurajării și indolenței masselor.

Colectivitatea a suferit o grea știrbire prin dictaturile personale, din Italia acum zece ani și din Germania, anul acesta, prin tendințele care se pronunță și la noi ca un **supra-**om al pumnului să preia directivele unei societăți care prin cucerirea dreptului de vot, a libertății de cuvânt și asociație, a dreptului de auto-administrare a patrimoniului național, s'a deprins până la un punct să se conducă prin sine.

Cooperăția care și-a câștigat dreptul la viață proprie, pe baza aceluiași principii, trăește și dânsa zile grele.

Trecută în cadrele fasciste în Italia, ea și-a pierdut de fapt autonomia cu toată tradiția lui Mazzini, Luzatti și a socialismului care i-a impregnat tăria, menținută în decursul deceniilor, la orașe și sate.

Marea alcătuire cooperatistă din Germania lui Lassalle, Schulze-Delitsch, Raiffeisen, oricât de contradictorii ar fi fost variatele forme pe cari le-a luat cooperăția în această țară, a ajuns la un crepuscul. Noaptea se întinde peste cooperăția din Germania care era chemată, sub auspiciile masselor proletare, să dea viața nouă mult așteptată colectivității, în direcția simultană a desrobirii economice și politice.

Dar și în celelalte țări ale continentului, lupta îndârjită pe care-o duce capitalismul spre a mai menține libera concurență, barierele vamale, antagonismele teritoriale și dușmăniile dintre popoare, stingherește cooperația.

La noi, cooperația lăncezește, copleșită de legiuri care nu i-au putut salva situația deficitară și de o doctrină oficializată, care îi taie aripile și o menține sub o tutelă pururea dăunătoare.

Dacă nu am cunoaște drumul ascendent pe care în mod fatal, cu jertfa atâtor milenii și sub impulsul unei civilizații care nu poate fi adumbrită de evenimente trecătoare, drum pe care este chemată să-l urce omenirea; dacă nu am ști că tocmai urcușul este legat de sângerări și primejdii de tot soiul, și dacă nu am zări de pe acum aurora zilelor splendide care ne așteaptă, am dispera poate și noi, cooperatorii îmbibați până 'n creier, inimă și sânge de nădejdiile și idealurile acelei cooperații fără de prihană, pe care rochdaliinii, utopiștii, luptătorii socialiști de pretutindeni ne-au dăruit-o ca un patrimoniu sacru și, nu ca o amăgire efemeră sau numai ca o mângâiere teorică...

Pentru noi, cooperația înseamnă acțiune și luptă împotriva tuturor slăbiciunilor umane, împotriva tuturor puterilor dictatoriale, împotriva tuturor vicisitudinilor crizei, ERGA OMNES.

Furtuna se va risipi. Culorile fine și împetrișate ale curcubeului se arată mândre și în această zi de Iulie 1933, cu buna veste că potopul va trece și că zilele de acțiune, muncă, lumină și rodnicie vor reveni cât de curând și pentru cooperație.

Colectivul, blocul formidabil al umanității, pe care și cooperația îl reprezintă, are în sine elementele de tărie pe care nici cataclismele cele mai năpraznice nu le pot surpa.

Cooperația este una cu natura cea veșnică, una cu colectivitatea umană de veșnică esență și numai biruitoare.

SARBATOARE IN PREAJMA FURTUNII

— Iulie 1935 —

Sub acelaș cer, acoperit de nori vestitori de furtună ca și al anilor din urmă, sărbătorim în acest început de Iulie, Ziua internațională a Cooperației.

În jurul nostru: criza permanentă, cu urmările ei, scumpetea, scoborîrea standardului de viață a masselor, constrîngerea libertăților, care îngreunează lupta pentru eliberarea socială a țărănimii și proletariatului, fascismul triumfător și din ce în ce mai amenințător și la noi, disensiunea adîncă dintre imperialisme, racila șovinismului și rassismului. Toată această sumbră realitate întărește în masele enorme de cooperatori de pe întreg globul nu numai spiritul de revoltă împotriva capitalismului, generatorul acestor năpaste, dar re-deșteaptă chemarea grabnică de a porni la ofensivă pentru scoaterea cooperației din lanțurile ce i s'au ferecat și pentru întărirea ei în scopul salvator: eliberarea claselor producătoare.

Ziua Cooperației va fi sărbătorită și de oficialitatea care a acaparat-o spre a o subjugă.

Ziua Cooperației va fi chemată într'ajutor de către partidele politice ale clasei stăpînitoare cari se gâlcesc în jurul mișcării cooperative spre a o stăpîni.

Va fi serbată de acestea, cu ipocrizia tuturor parăzilor oficiale.

Cu înlăturarea fastului, dar cu adîncă sinceritate și cu nădejde nesdruncinată în scopurile desrobitoare ale Cooperației, proletariatul, țărănimea, salariații de toate felurile,

meșteșugăria, consumatorii exploatați, nevoiașii storși de camătă, coperatorii conștienți vor serba, dimpotrivă, Ziua internațională a Cooperăției sub chemarea ei hotăritoare: eliberarea definitivă de toate apăsările și înfrățirea tuturor popoarelor pentru această eliberare.

Dar serbarea Zilei Cooperăției trebuie să mai însemne pornirea spre noi fapte cooperatiste. Așa dar, nu numai reamintirea începuturilor profetice, a drumului glorios străbătut, proslăvirea idealului și răspândirea lozincilor ci și opera creatoare, constructivă.

Tărănimea, proletariatul, funcționarii, meșteșugarii să fie chemați nu numai pentru a asculta glasul teoriei, dar și pentru a porni la crearea de cooperative de credit care să-i scape de camătă, cooperative de producție care să salveze mâna de lucru de nemiloasa exploatare, cooperative de consum care să înfrângă specula și jaful intermediarilor.

Faptă, creațiunea, extinderea Cooperăției pe toate țărâmurile și nu a celeia zăgăzuite de stat și politicieni ci a Cooperăției libere, iată ce ar trebui să însemne la noi Ziua internațională a Cooperăției.

Pe deasupra tuturor însă, coperatorii sunt chemați a-și afirma în această zi de solidaritate internațională, hotărirea lor de înfrățire între popoare, voința lor de desrobire totală și prin Cooperăție.

Premergătorii

Premergătorii comunismului utopic și ai cooperăției sunt aproape aceiași. Experimentele comuniste religioase și ale utopiștilor, premergătoare socialismului modern, sunt și experimentele de cooperăție integrală.

La germani „Genossenschaft” (cooperăție) se trage dela cuvântul Genosse — tovarăș, iar socialismul dela cuvântul socius — deasemenea tovarăș.

Printre precursorii socialismului se numără, dacă ne întoarcem spre antichitatea greacă, în rândul dintâi, **Plato**, care în a sa „**Politeia**”, cartea despre stat, schițează un proiect de organizație comunistă; întrucât „proprietatea privată, contradicția dintre bogat și sărac, duce la căderea statelor”. În statul lui Plato, clasa de sus, paznică a statului, nu produce. Producția este susținută de clasele muncitoare. Comunismul nu este unul de producție ci de consum. Plato indică o serie de măsuri pentru contrăirea cu femeile și creșterea copiilor în interes de eugenică; precum și măsurile de conducere a Statului, de către războinici și filozofi.

În evul mediu, utopiștii sunt reprezentați prin **Thomas More** și **Thomas Campanella**, creatori de proiecte pentru așezări comuniste. **Thomas More**, teolog, filozof, om de stat și umanist, prieten al lui **Erasmus**, se clasează prin romanul „**Utopia**” (**Nicăeri**) în fruntea utopiștilor din totdeauna. Dela acest roman se trage și denumirea de utopism. Până la Uto-

pie, comunismul s'a mărginit la planuri de alcătuiți în mic, asemenea corporațiilor și comunelor. More este cel dintâi care încearcă să adapteze proprietatea în comun la forma statului modern, prin schițarea unui plan de organizare a producției în cadrul unui mare stat național.

Thomas More, născut în 1478, trăește și activează în mijlocul unei societăți în care evoluția europeană pornește a împinge producțiunea spre formele de astăzi, creind și elementele proletare din industria de țesături, minieră și celelalte ale secolului al XVI-lea. Societatea lui More se bazează deci pe muncă și nu pomană. Munca este temelia unui comunism asupra mijloacelor de producție, în opoziție cu comunismul de consum al sectelor religioase despre care vom vorbi mai jos. La Thomas More, spre deosebire de Plato, statul și științele nu mai sunt un monopol al aristocrației. Comunismul său este democratic, iar cultura și știința în serviciul societății întregi.

Campanella, preot care și-a petrecut o bună parte din viață în închisori, filozof, poet și prieten al rabinilor cabaliști, trăește în Italia, unde s'a născut în Septembrie 1568. Cartea sa „*Civitas solis*” — Cetatea Soarelui, este una din cele mai îndrăznețe, mai complicate și frumoase utopii și un minunat proiect de creare a unei „republici filozofice” (Lafargue).

Solarienii sunt muncitori și luptători, bărbații ca și femeile, iar conducerea **Cetății Soarelui** nu este nici republicană, nici monarhică, căci conducătorul lumesc și spiritual este ales. Conducătorul este un fel de papă. Toți solarienii trebuie să cunoască mai multe meșteșuguri: munca câmpului este o sărbătoare. Viața în comun este regularizată în scopul unui maximum de educație și de eugenică.

În afară de acești premergători utopiști, istoria socialismului mai numără în Franța pe **Jean Meslier**, preot catolic, frondist din veacul al XVII-lea, pe **Vairasse**, tot din aceste timpuri; iar cea cooperatistă pe **Blockboy** și **Bellers** în An-

glia, predecesorii din veacul al XVII-lea și XVIII-lea ai lui Owen.

*

Trecerea spre vremurile de acum se desăvârșește prin scriitorii și experimentatorii socialiști utopici și cooperatori totodată, Owen și Fourier, spre a continua dela începutul veacului XIX-lea până la jumătatea aceluiași veac în Franța, cu Saint-Simon (asociaționismul), Cabet („Voiajul în Ikaria”, roman utopic și experimentele sale în America), Buchez, creatorul de cooperative de producție care tind la idealul de frăție, egalitate și libertate, la înstăpânirea muncitorilor asupra atelierelor și la socializare prin rezervele de capital indivizibile și inalienabile; Louis Blanc (atelierele sociale și organizarea muncii); Proudhon, dușmanul dobânzilor și predicatorul creditului gratuit prin băncile de credit pe baza auto-ajutorării spre a ajunge la Lassalle care consideră cooperativele de producție ca cel mai mlădios și blând mijloc de trecere spre prefacerea societății și rezolvarea deci a problemei sociale.

Și acum, pomenind de Lassalle, vom deschide o paranteză. Cu toate rezervele sale față de Lassalle, și aici ajungem la un capăt al premergătorilor, Marx adoptă o atitudine hotărâtă pentru răspândirea cooperativelor, cu înclinațiunea chiar spre cele de producție preconizate de Lassalle.

Adresa inaugurală a Asociației internaționale a muncitorilor, redactată în 1864 de Marx spune despre cooperative că ele, pornite din inițiativă muncitorească, pe urma seminței aruncate de Owen, sunt minunate ca principiu și folosite în practică. Mărginindu-se însă la un cerc îngust și la încercări izolate, cooperația nu poate căpăta niciodată puterea de a opri monopolul în creștere geometrică a mijloacelor de producție și elibera sau scoate, într'o măsură însemnată, proletariatul din vâltoarea mizeriei. Sistemul cooperatist, spre a elibera clasele muncitoare, are trebuință de o dezvoltare pe scară națională și tot de asemenea mijloace.

Iar rezoluția privitoare la cooperatie redactată de Marx și votată la primul congres al „Internaționalei” din 1866, dela Geneva, declară:

„Recunoaștem mișcarea cooperatistă ca una din pârguile de transformare a societății de acum, bazată pe antagonisme de clasă. Marele merit practic al cooperatiei este că ea demonstrează că sistemul despotice de sărăcire al subjugării muncii de către capital, poate fi înlăturat prin sistemul aducător de bună stare al producătorilor liberi și egali”.

După ce am enumerat pe acești premergători, suntem datori acum a ne opri la cei mai de seamă dintre dânșii.

* * *

Owen, care a folosit cel dintâi termenul de cooperatie, în opunere cu libera concurență, deși părtăș la proprietatea unei mari fabrici, creiază în localitatea Newlanark o așezare model, scoțând pe lucrători din mizeria fizică și morală și organizându-i într'o comunitate, o alcătuire socială quasi-comunistă, care atrage admirația întregii Europe.

Owen, filantrop la început, devine cu timpul comunist și preconizează ca soluție a problemei sociale proprietatea comună a pământurilor și fabricilor, cu înlăturarea profitului în producție, a intermediarilor în comerț, cu suprimarea banului. Experiențele sale se întind mai târziu în America prin comunitățile de scurtă durată New Harmony, Yelow, Nashoda și altele.

Fourier, 1772—1837, propune prin sistemul său, al armoniei sociale, organizarea societății în grupe de viață în comun, falange de 400—2.000 indivizi cari alcătuiesc o comunitate: falansterul. Această alcătuire, orășenească și rurală totodată, are în centrul de clădire al falansterului un palat social cu săli de mâncare, de studii și bibliotecă, precum și locuințe comune. La marginile grupării, în pătrat, se găsesc atelierile de lucru și sălile de joc pentru copii.

În sistemul lui Fourier, proprietatea individuală se men-

ține; veniturile comunității sunt împărțite în proporție inegală între capital, muncă și talent. O formă atenuată de falanster este familisterul. Un atare familister, formă mixtă de capitalism și socialism, care a fost creat în Guise, Franța, la 1859 de către Godin, un elev al lui Fourier și transformat în 1880 în cooperativă cu aprovizionarea în comun, mai există încă și astăzi (1937).

* * *

În România experiența fourieristă a cunoscut la începutul veacului al XIX-lea un teoretician și practician totodată al fourierismului, pe Theodor Diamant, premergător deci al socialismului și al cooperației române.

Theodor Diamant, mic boer dela începutul veacului al XIX-lea, a studiat la München și la Paris milităria și agronomia, plecând din țară în 1828. La Paris a fost mai întâi saint-simonian, alături de mulți fii de boeri români, și apoi elev al lui Fourier și prieten cu Enfantin și Considerant, din aceeași școală saint-simoniană și fourieristă. Intors în țară în 1834, a început de îndată propovăduirea și experimentarea ideilor sale.

În „Curierul Românesc” al lui Heliade Rădulescu și în diferite memorii, el expune „Sistema domnului Carol Fourier”, iar la Scăeni, aproape de Ploești, Diamant crează în anul 1835 împreună cu boerul Manolache Bălăceanu, pe moșia acestuia, un falanster, aducând 400 de familii de iobagi liberați și țigani desrobiți. O așezare socială cu producție agricolă și meșteșugărească în comun și cu aprovizionare în comun.

Vodă Alexandru Ghica găsește însă subversivă această încercare de alcătuire falansteriană al cărei centru l-a format conacul Bălăceanului. Zapcii și dorobanții atacă citadela fourieristă și o cuceresc, după o eroică apărare a falansterienilor. Diamant și Bălăceanul sunt încarcerați la Snagov, pentru că Diamant, eliberat apoi, să mai încerce în 1841 or-

ganizarea unui familister în Moldova și să-și termine viața în 1850.

Ion Glica spune despre Diamant că „a fost din neamul aceloră din care au eșit apostolii, martirii și sfinții”.

Deși o experimentare fourieristă, Falansterul din Scăeni este considerat și ca o colonie cooperatistă iar Diamant însuși pomenit de către profesorul Mladenatz în „Istoria Gândirii Cooperatiste” ca un premergător al cooperației și al socialismului.

Tot ca o experiență apropiată de cooperație consideră Falansterul din Scăeni și N. Deleanu, un biograf al lui Theodor Diamant. Iată ce spune N. Deleanu despre Diamant și Bălăceanu:

„Prima grijă a celor doi premergători ai socialismului în România, a fost să construiască în jurul conacului dela Scăeni, un careu de locuințe cum sunt la vechile mănăstiri. În aceste locuințe locuiau tovarășii, termenul e vechi, din falanster. Se respecta deci întocmai Programul arhitectonic al lui Fourier: serii, grupe, cadrate. Și azi se mai văd la Scăeni urmele acelor construcții.

„Falansterul avea la bază sistemul asociației între indivizii producători — un fel de cooperatism. Se muncea în comun; dar după anumite gradații, conform averii fiecăruia și se împărțea produsul proporțional cu capitalul adus în asociație.

„Spre a se ajunge la această alcătuire li s'a dat slobozenie țărănilor din Scăeni. Cei doi conducători au adus ca aport pământul; iobagii, vitele, iar țiganii brațele de muncă. În total aproape 400 familii, cu 2000 de suflete s'au asociat. Unii s'au îndeletnicit cu meseriile, alții cu agricultura, iar aprovizionarea era colectivă. Pământul, moșia, deși parcat, a devenit proprietatea comună a falansterului, nu a indivizilor”.

Experiența această încercată în cuprinsul țării românești deși a durat mai puțin decât un an, este pentru noi mai mult decât interesantă pentru că pare a fi fost cea dintâi transpunere pe teren, din lume, a planurilor fourieriste.

*

Experiența această încercată în cuprinsul țării românești este întâia deci în ordinea istorică; numărul însă al

comunităților fourieriste create mai târziu de elevii lui Fourier, în toate meleagurile, deși tot vremelnice, este destul de mare.

Terenul de experiență este America și anume Statele-Unite.

Fourierismul a fost adus la New York de Albert Brisbane din Paris, în anii 1832 și 1833. În 1840 el publică „Destinațiunea socială a omului”, un rezumat al doctrinei fourieriste. Face o intensă propagandă ziaristică pentru ideile sale și asociază la acțiunea sa numeroase personalități de seamă. Criza din America dela mijlocul veacului al XIX-lea și mișcarea antisclavagistă favorizează această propagandă. Numeroase societăți fourieriste iau naștere în diferite state ale Americii de Nord și de pe urma lor se alcătuiesc falange, cu un număr de asociați mult mai redus decât acel cerut de Fourier și un mare număr de falansteri în care se investesc capitaluri nicăeri îndestulătoare. Falansterile acestea au avut • scurtă durată.

Comunitățile Oweniste, create de Robert Owen și partizanii săi, își găsesc sălășluire tot în Statele Unite unde Robert Owen cumpără în 1824 pământurile și inventarul unei comunități religioase-comuniste, mai vechi, aceea a rapiştilor, New Harmony, în Indiana. Coloniștii lui Owen găsesc aici case gata, mult pământ cultivat, numeroase ferme, vii și livezi. 800 persoane răspund la apelul lui Owen care vine în America, expunând modelele comunităților propuse. Amestecul de persoane din clase diferite, caractere și profesii variate, idealişti și aventurieri, aduce după sine desbinare în comunitate, nehotărâre în lucru și conducere. Intenția lui Owen de a stabili colonii numai pe baze comuniste, nu reușește. Certuri pentru constituția comunității, certuri religioase și de tot soiul izbucnesc. Comunitatea după câțiva ani se risipește. Aceiași soartă o au și celelalte experiențe din Statele Unite, în număr mai mic decât cele fourieriste. Owen însă, în cele trei rânduri în care a vizitat

Statele Unite, a contribuit mult la răspândirea ideilor sale cooperatiste și socialiste.

Comunitățile Icariene create de Cabet și discipolii săi în anii 1848 și următori: Texas, Nauwo, Cheltenham și Iowa au o soartă grea, în contradicție cu marele răsădit pe care propaganda lui Cabet a avut-o în Franța nu numai prin romanul său „Voiajul în Icaria”, dar și prin înflăcărata sa oratorie.

Toate aceste îndrăznețe și idealiste încercări, ale premergătorilor, au avut parte totuși de multe bunevoini, de lucru harnic și cinstit, de jertfe de sine și chiar de realizări însemnate și aducătoare de învățătură. Destinul lor a fost însă pecetluit prin însăși micimea experienței, prin izolarea de lume, prin lipsa de legătură cu evoluția generală a societății, într'un cuvânt prin caracterul lor utopic.

Mai lungă, mai interesantă, și plină de miez a fost viața în alcătuirii comuniste ale sectelor religioase cari, de asemenea, în Statele Unite ale Americii și-au găsit existența.

O scurtă introducere, înainte de a trece la viața acestor secte.

*

Luptele religioase din evul mediu — în care migrau nu numai teologii, profesorii, studenții, călugării de felurite ordine, ci și masse de credincioși, dintr'o țară într'alta, au dat un ton amestecat vieții spirituale a acestui ev întunecat și bântuit de nenorociri de tot soiul.

Disputele religioase, atacurile îndreptate împotriva papei, acușările reciproce de eretism ale grupelor în luptă, apariția și întărirea luteranismului și calvinismului — dau acestor mari frământări o aparență de pură spiritualitate.

Substratul luptelor religioase a fost însă economic, social și politic. De aceea, ele au prins în mreaja lor pe împărași și principii, negustori, meșteșugari, cetățeni și țărani, clerici și laici, învățați și neștiutori de carte. De aceea, după

clase, au luat forme și tendințe deosebite aceste frământări.

În țările cu meșteșug dezvoltat, cu manufactură în ființă, cu industrie întinsă, bazată pe societăți pe acțiuni, cu mase de proletari, schismele religioase au luat forma organizațiilor de luptă în analogie cu cele ale proletarilor de azi. În forma dominantă și socială către care s'au îndreptat mișcările țărănimii și claselor muncitoare din evul mediu, a fost aceea a comunismului religios, un comunism primitiv, mai mult de consum decât de producție.

În extaz, dar și în lupte, masele în suferință așteptau scoborârea paradisului pe pământ, împărăția de o mie de ani — **chiliasmul**, dela **chilios**, în grecește, numărul o mie.

Economia vremii și mistica acestor secte, pașnice și luptătoare, le descrie cu profunzime științifică și distins talent literar **Karl Kautsky**.

În Italia mișcările împotriva papei, revoltele țărănești de reformă, de avânt democratic și comunism înarmat, se perindă în veacul al XII-lea și al XIII-lea. Figurile iluminate de rugurile pe cari au fost arși, ale lui **Arnold de Brescia** și **Dolcino**, dau un colorit romantic acestor mișcări. Se rânduiesc în cursul veacurilor pe lângă **Valdensii** și frații apostolici din părțile italiene, **Begharzii** din Flandra și **Brabant**, **Lolharzii** din Anglia, **Hussiții** și **Cimuniștii** din **Bohemia**. **Kautsky** descrie pe larg **comuna din Münster** dela mijlocul veacului al XVI-lea, cu o așezare comunistă mult defăimată de istoricii oficiali, o comună ca aceea de mai apoi din Paris în 1871, care și-a condus destinele unei organizații politice inovatoare înăuntrul unei cetăți asediate, având același sfârșit de masacru al luptătorilor răpuși. **Münsterul** are drept conducător de sectă pe cel de al treilea **Toma** al **premergătorilor**, pe teologul sectar și eretic, **Thomas Münzer**.

Timpu a așternut vâlul de potolire peste luptele religioase. Secte și secte comuniste religioase au continuat să se ivească însă și în veacurile următoare și în frunte cu mistici, extatici, inspiraționiști să creeze asociațiuni comu-

niste religioase, de Quakeri și Shakeri, cari în aplecări, scuturări de trup, dans și cântece adecuate își îndeplineau slujba religioasă; de unde și numele lor.

Tot Statele Unite din America au fost locul de așezare al acestor secte.

Harmony, Zoar, Aurora, Oneida, iată nume de comunități. Unele din ele datează dela începutul veacului al XVIII-lea, dintre care, **Amana** a avut o viață de multe decenii și s'a apropiat de zilele noastre.

* * *

O comunitate, una singură provenită din rândurile Anabaptiștilor din evul mediu, cea mai răspândită sectă din Germania, a avut o viață de secole și interesează prin peregrinațiunile parcurse și țara noastră *).

E vorba de secta **Huteriștilor**, care a fost înființată în 1527 de țărani și meșteșugari din Württemberg, Baden și Silezia.

Numele de Huteriști se trage dela „fratele” Iacob Hueter, pălărier de meserie, „minunat slujitor al evangheliei” în comitatul Tirolului, care le-a dat prima constituție.

Cronica sau Denkbüchel-ul, cartea de amintire, a acestei comunități a Huteriștilor, al cărei început pornește din 1592, a fost publicată la Viena până la data de 1785, iar continuarea, până în anii războiului trecut care se credea pierdută, a fost publicată de **Robert Liefman** în 1922.

Comunitatea aceasta mai trăește și azi (1937) în Canada. Liefman spune că în afară de cronica pomenită, se mai găsește la Huteriști o descriere specială a popasului lor prin Valachia și Rusia.

*) Am expus pentru întâia oară istoricul acestei secte ca și a sectelor comuniste religioase din evul mediu, indicând izvoarele de care m'am slujit la Institutul social român de îndată, după înființarea sa, în fața unui restrâns număr de fondatori.

Viața comunităților Huteriste a fost mai mult decât peripețioasă. Alungați rând pe rând de prigonitorii lor, acești comuniști, mistici și idealști peregrinează în cursul veacului al XVI-lea și al XVII-lea prin Tirol, Silezia, Moravia, Austria și Ungaria, spre a se opri o parte la Alvintz, în Transilvania, în 1763 și a FUGI APOI DE ACOLO SUB CONDUCEREA LUI IOSEF GOR, ÎN 1764, ÎN VALACHIA, UNDE AU AFLAT CĂ EXISTĂ LIBERTATE RELIGIOASĂ.

Istoricul lor, Liefman, spune că ÎN NOEMBRIE 1767, HUTERIȘTII AU AJUNS LA BUCUREȘTI, primiți de un german din Capitală, Iacob Friederich Woelffi, care le-a indicat ca teren de așezare, localitatea „Terezirla” (Ciorogârla?), unde au trăit în bordee de pământ, în lipsuri și boală, în viață comună, până în Aprilie 1770, când generalul rus Semetin le-a ușurat plecarea în Rusia Mică. În această regiune rămân un timp mai lung, schimbând adeseori formele de proprietate.

Pe la începutul veacului al XIX-lea grupuri reduse de frați huteriști, cari s'au mai putut menține în Rusia, trec din pricina obligativității serviciului militar în America și se stabilesc în regiunile Dakota și Missouri, unde și-au continuat traiul în comun până în ajunul marelui război din 1914. În conflict cu autoritățile americane tot din pricina serviciului militar, secta huteriștilor se mută în Canada, a cincea țară a migrațiunii lor dela pornirea din Moravia și se mai găsesc încă și azi acolo în patru curți frățești și sătești la Raymond, în Alberta.

Liefman, care i-a vizitat, aduce laudă acestor țărani și meșteșugari cari în decurs de 400 ani, păstrându-și comunitatea, au trecut prin patru țări de limbă diferită, ungară, română, rusă și americană, și și-au păstrat limba de origină. El spune despre dânsii:

„În comunitățile huteriste, oamenii s'au condus întotdeauna după regulile fondatorilor de acum 400 ani. Nu există nici o proprietate privată, nici măcar asupra hainelor pe

cari le poartă. Fiecare familie își are odaia de dormit, toate celelalte cuprinderi ale clădirilor sunt comune. Femeia capătă la naștere un pat, în camera nouilor născuți. Copiii dela vârsta de doi ani jumătate vin în așa numita școală mică sau grădina de copii, sub supravegherea mamelor și a surorilor de școală. La 6 ani intră în școala mare sub supravegherea unui învățător.

„Instituțiile spirituale și cele lumești ale comunității sunt conduse ca și în evul mediu de un slujitor al cuvântului și al nevoilor zilnice. Conducătorii sunt aleși dintre bătrâni. Pământul și uneltele de muncă, vitele, sunt toate proprietate comună.

„Fiecare comunitate are un împărțitor care se ocupă cu repartizarea consumului, fiecăruia după trebuință.

„Țrații huterieni sunt singura comunitate cunoscută, care abdicând dela comunism în anumite intervale de timp, a revenit la comunism, ceea ce înseamnă că în lupta dintre proprietatea privată și comunism, acesta din urmă a învins“.

Hillquit, istoricul din America al comunităților sectare și utopice ajunge la încheierea, după amănunțita lor cercetare, că prin viața în comun nu pierd hărnicia, nici varietatea lucrului și inventivitatea și că dimpotrivă, cultura sporește, educația și energia se întăresc, spiritul de cinste și moralitate cresc și, ceea ce e mai interesant, viața individului, longevitatea, sporește.

Experiențele trecutului nu mai pot reveni. Economia societății de azi și formidabila cunoaștere științifică a problemelor sociale nu mai îngăduie utopii; cu atât mai puțin lupte și secte religioase. Nu mai îngăduie comunism de consum și cu atât mai puțin de producție în miniatură. Integritatea statelor și interdependența lor, cer soluții integrale și, dacă se poate, pretutindeni aceleași.

Interesul însă nu numai istoric, dar și de învățătură practică ne-a îndemnat a cerceta acest trecut, spre a ne instrui din experiențele și doctrina premergătorilor comuniști, socialiști și ai **cooperației**.

Cooperația în ulița evreească

CE FEL DE COOPERATIE SE ADAPTEAZA ULITEI EVREEȘTI

Legile așezării geografice ale etno și demografiei, ale psihologiei, culturii, vieții sociale și economice evreești de pretutindeni au fost formulate și verificate de sociologi și statisticieni. Aceste legi își găsesc aplicare și asemuire și în țara noastră.

Dar fiindcă noi cunoaștem ulița evreească din viața zilnică, din trista realitate, renunțăm pentru moment la ajutorul cifrelor, diagramelor și textelor.

Următori acestei cunoașteri constatăm că așezarea geografică a evreilor din regatul vechi urmează pe cea a țărilor cu o structură economică analogă și că e lesne de circumscris.

Populațiunea evreească se îngrămădește în anumite provincii și localități și cu deosebire în orașele și orașe; purtând o caracteristică curat orășenească.

Foarte rară în Oltenia, cu puțină desime în Muntenia și Dobrogea, grămădită mai mult în Moldova, așezarea populațiunii evreești se concentrează în toate capitalele de județ, în toate orașele Moldovei. O superioritate numerică în Moldova și o cifră care tinde spre 100.000 în București. Iată așezarea evreilor în regatul vechi.

Migrațiunea lăuntrică s'a desăvârșit după războiul din 1920; a pornit din sate la orașele, din acestea spre orașe și din orașe spre capitală, cu drumul prelungit spre Galați.

și București. Migrațiune cu un curs ascendent, care a atins în anul când sunt scrise aceste rânduri, un punct de stabilizare.

În orașe, spre deosebire de trecut, evreii sunt răspândiți astăzi în mai toate cartierele și ocupă, ca negustori, centrele comerciale și ca mici negustori și meșteșugari periferiile orașelor din Moldova.

Dar cu toate că Ghetto-ul a dispărut, așezarea evreilor în lăuntru orașelor urmează încă, tradiția și nevoile vieții, cu preferință pentru anumite străzi și cartiere în care își gătesc sălășuire clasele mijlocii, sărăcimea și lumpen-proletariatul, care le domină.

Orașele mai mari din Moldova continuă astfel să păstreze cartiere evrești cu aspectul lor specific și în Moldova de sus cu grupările de sinagogi în centrul acestor cartiere.

Caracteristicile de rasă, studiate de unii, clasificate de alții și formulate de antropologi, obiectivi sau rasiști, pătinesc toate prin subrezenia lor.

Ar fi greu să intrăm în tainele problemei de rasă. Și evităm cu tot dinadinsul de a stărui acum asupra antropologiei în legătură cu problema ce desfășurăm.

Problema evreească prezintă în toată lărgimea și adâncimea ei o singură caracteristică pregnantă și dominantă în acelaș timp.

Evreii noștri au toate calitățile și defectele, nu ale rasei, ci ale populațiunilor orășenești, întrucât istoricește s'au dezvoltat numai în orașe.

Iată de ce și demografia evreilor români nu poate prezenta alte aspecte decât ale populației orășenești în genere.

Mult lăudata prolificitate evreească a intrat în domeniul basmelor. Natalitatea evreească este azi tot atâta de scăzută ca a orășenilor de pretutindeni și în multe orașe din România sub media natalității generale.

Morbiditatea și mortalitatea se mențin la cifre inferioare

celor generale, fără a putea da totuși, din pricina natalității mereu scăzute, un plus notabil de populație.

Iată acum și componența evreilor din regatul vechi în clasarea economică a țării.

În agricultură nu avem evrei decât în creșterea vitelor și cultura viei, aceasta în unele părți marginase ale orașelor și în multe orașele din Moldova.

În fabrici, în industriile mari, mai puțini evrei, mai numeroși în industria mică.

În meșteșuguri destui evrei; însă în continuă scădere. Progenitura meșteșugărească scade în proporții mari. În București și în multe alte localități mai sunt foarte puțini ucenici evrei la meșteșugarii evrei în ființă. Murca evreească nu s'a adaptat încă la inovațiunile tehnice. Căraușia veche e în scădere, șoferii evrei încă puțini. Lăcătușii, fierarii, alămarii evrei se subțiază. În electro-tehnică, instalațiuni de apă și canal ca și în metalurgie în genere sunt încă rari.

În schimb, populațiunea evreească dă un mare număr de funcționari de comerț și de bancă, de mici negustori cu sau fără prăvălii, pauperi și declasați de tot soiul. Toate acestea fără a mai pomeni de comercianții mari, industriași și bancheri.

Răspândirea ideii cooperatsite în viața și ulița evreească, prezintă așadar, din pricinile de mai sus, mari greutăți.

Cooperația de producție care întâmpină în fața sa obstacolele industrialismului și ale capitalului bancar se dezvoltă încet și în alte țări în împrejurări mult mai prielnice.

În mediul evreesc slabă nădejde pentru o cooperație de producție.

Cooperația de producție meșteșugărească ar întâlni, firește, mai puțină rezistență în mediul economic al uliței evrești, dacă ar fi croită în margini modeste.

Pentru moment educația în această direcție ar fi foloșitoare; pornirea la realizări, în timp, încă inoportună.

Cooperația pentru procurarea de unelte și materii prime

pentru meșteșugari și de desfacere în comun a produselor lor în directă legătură cu una de credit are cei mai mulți sorți de izbândă. Spre această realizare trebuie să se concentreze pregătirea cooperativitorilor. Cât privește cea mai de seamă dintre formele muncitorești de cooperativitate, cea de consum, ea s'ar izbi în ulița evrească de aglomerarea în orașe și orașele a atâtor mici negustori, nevoiași și în sărăcie, cari la rândul lor ar trebui ei ajutamați spre a-și putea duce existența.

Preocuparea de căpetenie deci a cooperativitorilor evrei rămâne deocamdată numai cooperativitatea de credit, care a prins în spațiu și va persista în timp, cu foloase evidente pentru ulița evrească.

Și fiindcă ulița evrească nu are un caracter specific altul decât cel orășenesc, elementele evrești trebuie să se confunde în masa comună orășenească, prin înfrățirea cu toate celelalte pături producătoare, din clasele mijlocii și cele proletare, fără deosebire de credință și de nație.

Numai astfel cooperativitatea evrească va putea trăi, va înflori și se va consolida în linia timpurilor, în spiritul de ascendență a omenirii și în concordanță cu ideologia și cu practica cooperativității libere de pretutindeni.

INDRUMARI PENTRU COOPERATORI

— Cu prilejul creării și ființării de cooperative de credit
în ulița evreească —

Imprejurări prielnice și oameni deopotrivă pot consolida bunele principii în bloc de marmoră, care să scruteze veșnicia.

Și împrejurările rele și oameni deopotrivă de răi le pot fărâmița până la fire de praf, împrăștiate fără urmă de vântul soartei.

Principiul într'ajutorării care stă la temelia cooperăției e străvechi în ordinea biologică și socială.

Vremurile din urmă au dat ființă, pe toată întinderea globului, unei rețele de cooperative de producție, consum și credit, cu priceperea și cunoașterea țelului final al socializării masselor producătoare și a omenirii.

Părinții acestei cooperății n'au pornit în creațiunile lor dela regulile eticei curente sau ale filantropiei, ci dela priceperea nevoilor masselor producătoare și dela adâncirea științifică a legilor economiei sociale.

Părinții cooperăției aparțin, devalma, stângei radicale a economiștilor, — sunt precursorii socialismului științific. Iar utopia lor, pe unde se găsește, a germinat și fructificat acest socialism

Iată de ce și cooperăția, cu toate că a fost acaparată pretutindeni de oficialitate și de stăpânirea de clasă; bagatelizată de pseudo-democrații politicăriei banale și utilizată de paraziții științelor sociale, spre a o încadra în dubiul atâtor

teorii de opreală, potolind avântul ei spre morala și idealul către care tinde, — nu s'a întărit pe temeliile ei proprii decât în acele meleaguri unde spiritul proletarian modern și oamenii de ideal social i-au dat trăinicie.

Populația evreească, din vechiul regat, care abia în anii din urmă a ajuns la cunoașterea principiilor cooperatiste, a dat viață deocamdată cooperativelor de credit, cele mai puțin adecuate felurilor finale ale cooperației; dar, în schimb, cele mai potrivite structurii economice ale acestei populații.

Populația evreească din vechiul regat aparține, în majoritate, claselor mijlocii, cu tendința negativă spre proletarizare și cu slăbiciuni constituționale cari o duc mai repede spre pauperizare, în vremuri de clătinare socială.

Iată de ce linia de margine dintre cooperație, pe unde a apărut, și filantropie e greu de trasat.

Băncile de credit cari au luat ființă, în ulița evreească, au fost primite de unii ca un fel de nobilă pomană, sau într'o mai delicată postură, de alții, ca o societate de ajutor reciproc pentru caz de boală.

Cu atât mai lesne au fost primite cooperativele de credit apărute în ulița evreească, sub aceste întruchipări, cu cât ele au fost subvenționate și tutelate de coreligionari evrei de peste ocean.

O ieșire din impas, din câmpul tutelării și al filantropiei se impune totuși dacă această cooperație vrea să corespundă spiritului cooperației libere.

Vrednicia unei conduceri înțelepte va aduce o îndreptare tot mai spre stânga a credințelor și o înprospătare a cooperației, de nouă bună veste, din isvorul limpede și viu al cooperației din răsărit și apus, al aceleia care prin proprii puteri, prin curăția sufletească și demnitatea conducătorilor a ridicat buna stare a claselor producătoare.

Singura garanție de real cooperatism și în ulița evreească

este o conducere radicală prin conducători, care să-și potrivească viața lor publică și personală acestui radicalism.

Cooperația de credit nu poate fi asemuită cu o bancă, precum nici cea de consum cu o teighea.

Nu odată s'au văzut, aiurea și la noi, cooperative de producție degenerând în întreprinderi de exploatare a muncii, cooperative de consum în negoț de speculă și cooperative de credit în cuibare de camătă.

Pentru consolidarea în spirit social, a cooperativelor de credit de curând înființate și îndrumarea cooperativelor spre eliberarea lor economică, culturală, socială și politică în direcția de urcuș a vremii, chemăm luarea aminte a tinerei cooperații evrești.

Antisemitismul și Cooperația

ANTISEMITISMUL ȘI INCEPUTURILE COOPERĂȚIEI IN ROMANIA

D. C. Butculescu — Dr. C. Istrate

Intre premergătorii cooperăției din România se numără Dimitrie C. Butculescu și Dr. C. Istrate.

Caracteristica amândorura este că au înțeles cooperăția orășenească, ca un mijloc de creare a meșteșugurilor și comerțului român, cu înlăturarea elementului evreesc. Acțiunea lor, cu deosebire aceea a lui Butculescu a avut o pecete antisemită. Pe vremea când a creat și lucrat Butculescu pentru cooperăție și când Dr. Istrate i-a dat mai târziu ajutorul de om de guvernământ, deviza ultra naționalistă din România a fost: „nici un ac dela jidan”.

Este de prisos să stabilim că împotriva economiei sociale cu legile ei, precum și a mersului ei progresiv, nu se poate lupta cu atâta ușurință.

În vechea Țară Românească, evreii au fost purtătorii progresului economic și social, care și-a făcut drum, spărgând toate zăgăzurile reacțiunii. Evreii au fost purtătorii regenerării economice a acestei țări, cu toate piedicile ce s'au opus dezvoltării, prin prigonirea cu deosebire a elementelor producătoare evrești. Evreii au fost purtătorii comerțului în trecerea Țării Românești dela regimul schimbului în natură la cel în bani și tot ei mijlocitorii comerțului dintre Lipsca și Moldova; după cum comercianții neaoși români au mijlocit legăturile comerciale dintre Brașov și Muntenia. Evreii au transformat grânele românești în aurul care a slujit la pre-

facerea modernă a Statului. Ei au creat meșteșugurile în timpul când modernizarea țării n'a găsit încă pregătiți pe vechii meșteșugari creștini. Evreii au învelit cu tablă turnurile bisericilor, au turnat în aur și argint icoanele, au săpat în metalul dur pecețile Statului, au croit fracul bonjuriștilor și rochiile moderne ale cucoanelor. Au cioplit lemnul și ferecat cu fier căruțele țărănești; au încălțat în cisme și au lucrat cojoacele și căciulile țăranilor. Ei au introdus cu truda unei vieți de primejdie și sărăcie comerțul mic, cu atâtea folositoare articole pentru reînnoirea vieții țărănești, în mediul rural.

Iar între mijloacele pentru prigonirea elementelor producătoare evreești a apărut, odată cu Butculescu și Cooperația.

Vremea a vremuit. În comerțul mic elementele munci-toare evreești se mai mențin. Din meșteșugurile pe cari le-au creiat, evoluția și atâtea alți factori subiectivi neprielnici, îi scot încetul cu încetul. Cooperația care se părea că se îndreaptă contra lor, n'a fost aceea care i-a răzbit. Dimpotrivă, către Cooperație se îndreaptă astăzi elementele producătoare evreești; iar împotriva cametei se ridică cu mândrie și tărie cooperația de credit orășenească, creiată tocmai de aceste elemente, în spiritul de înțelegere și înfrățire cu întreaga cooperație română și mondială.

Familia și Cooperația

FAMILIA ȘI COOPERAȚIA

Cooperativele nu sunt numai asociațiuni pentru apărarea intereselor materiale ale indivizilor, ci mai presus de toate comunități etice, nu însă ale eticei curente a școalelor și religiilor oficializate, ci ale acelei etici pe care chiar în această scriere au definit-o: etica socială, în care individul încorporează idealul său de viață și de mai bine în lăuntru colectivității care își pregătește viața socializată de mâine.

Iată de ce problema educației face parte integrantă din activitatea cooperatistă, dar nu numai a educației strict tehnice și de administrare a bunurilor comune, cu alte cuvinte a intereselor zilnice, ci aceia de esență veșnic umană, cu risipirea prejudecăților și contrarietăților dintre indivizi și popoare, cu statornicirea înțelegerii frățești în lăuntru obștei și a egalității de muncă, folosință și bucurie a tuturor indivizilor, indiferent de credință și de origină.

Strădania noastră în această directivă, înseamnă deci pregătirea de cadre, a celor de azi ca și acelor de mâine. Înseamnă a prinde părtași nu numai pe bărbați, dar și femeile, tineretul, întreaga familie, în lăuntru practicei și educației noi cooperatiste, cu toate postulatele ei de călăuză. administrarea în comun a economiilor, a consumului și producției, potrivit formelor fiecărui fel de cooperare.

Nu este nevoie de a insista în ce privește partea practică, asupra rolului enorm pe care-l joacă femeia cu deosebire în cooperarea de consum și pe care tineretul l'ar putea

avea în cele de credit, prin practica economiilor și în direcția scopurilor ideale: lărgirea educației cooperatiste, a ideilor de înrădire între popoare, printre femei și tineret.

Indemnul nostru se îndreaptă, așa dar, către toți asociații cooperatiști — de a deveni pionerii idealului cooperatist, de a-l face să răzbată înăuntrul masselor largi meșteșugărești, muncitorești și ale salariaților; de a introduce literatura cooperatistă în sânul familiilor lor, de a o citi copiilor, de a-și aduce familiile la adunările culturale, la serbările și întrunirile cooperatiste, de a face familiile, și prin ele obștea întreagă, efectiv solidare la viața cooperatistă, înnoitoare și salvatoare.

O sută de ani dela Rochdale

1844 → 1944

Precum legendele, partea de mit, fantezie și înflorire pătrund mai adânc în popor, decât istoria veridică, tot astfel a pătruns în cooperatie, în elementul popular al ei, mai mult partea legendară a Rochdalului.

Iată cum descrie istoricul pionierilor din Rochdale, Holyoake, deschiderea prăvăliei din Ulița Broaștelor, „într'o Sâmbătă mohorită de Decembrie”, acum o sută de ani.

„Printre negustorii orașului circulă șovrul că s'a ivit o concurență și mai mult din curiozitate, ei se îndreaptă spre Toad-Lane, (Ulița Broaștelor), pentru a vedea dușmanul apărând. Dar se părea că acestuia îi era rușine să apară.

„Câțiva dintre cooperatori s'au adunat pe furiș, pentru a asista la începerea „afacerilor” și stăteau într'o cămăruță joasă și tristă din dosul magazinului, ca niște conspiratori în pivnițele Parlamentului, întrebându-se cine dintre ei va avea îndrăzneala să deschidă dugheana; altul nu vroia să fie văzut la ridicarea obloanelor. Era însă prea târziu ca să se mai poată da înapoi. Înșfârșit un camarad îndrăzneț, fără a se îngriji de „ceea ce se va zice”, ridică obloanele și în câteva secunde uimi Toad-Lane-ul.

„În noaptea în care se deschise magazinul cooperativei, o mulțime de ștregari din Rochdale, au venit la Toad-Lane și căutară cu îndrăzneală să provoace. Adunându-se în fața porții își bătură joc de neînsemnatele provizii de unt și zahăr și strigau în derădere: „Priviți, prăvălia bătrânilor țesători. Este deschisă !”

Iată acum și alte episoade, minunate de povestit pentru răspândirea cooperăției în popor:

O femeie ale cărei depuneri la cooperativă au fost de 50 lire sterline, a răspuns astfel calomniatorilor cari au îndrăznit să afirme că instituția va da faliment:

„Eu nu am vărsat cooperativei decât un schiling și acum posed 50 lire. Dacă asociația se va ruina, ea va pierde banii proprii și nu ai altora”.

Mulți oameni săraci au răspuns aceluia care au încercat să le zdruncine încrederea în cooperativă:

„Dacă aceasta va da faliment, noi nu vom pierde ceea ce avem acolo, căci de mult am recăpătat valoarea sumelor depuse”.

Și multe altele, care toate se pomenesc an cu an, de o sută de ani, la aniversarea Rochdalului.

Dar și istoria veridică a Rochdalului a stârnit cu drept cuvânt admirație pentru spiritul de jertfă, activitatea concentrată și grija permanentă de instituție a pionierilor cari i-au asigurat succésul.

Italianul Luzatti a denumit pe cinstiții pionieri, **sfinți ai cooperăției**; iar orașelul Rochdale, este considerat ca Meca a cooperăției.

Cooperăția de consum din Rochdale, înființată în anul 1844, a căreia centenar a fost serbat și la noi la sfârșitul anului trecut, a deschis drumul încununat de o permanentă creștere, cooperativelor de consum din lumea întreagă.

Principiile generale și cele practice ale Rochdalului și conceptul social al pionierilor, au rămas un bun al clasei muncitoare căreia au aparținut cu toții. Pionierii din Rochdale au aparținut Chartiștilor, aceluia lucrători cari prin jertfe au afirmat în Anglia, acum mai bine de un veac, întâietatea acțiunii politice de clasă a proletariatului; a aparținut socialiștilor din școala lui Owen, sindicatelor și mutualităților muncitorești pentru boală.

Iată principiile generale și inițiale Rochdaliene:

„Societatea își propune să obțină foloase bănești și să îmbunătățească situația economică și socială a membrilor săi, prin constituirea unui capital, divizat în părți de câte o liră sterlină fiecare și îndestulător pentru a realiza planul următor:

O prăvălie pentru desfacerea de produse alimentare, îmbrăcăminte, etc.

Procurarea sau construirea de case pentru acei dintre membrii cari vor să se ajute reciproc, pentru a-și îmbunătăți situația economică și socială.

Fabricarea de mărfuri a căror producție ar putea, după socoteala societății, să dea de lucru, acelor dintre membrii cari nu au de lucru, sau cari suferă o scădere continuă a salariilor.

Achiziționarea sau arendarea de terenuri agricole, cari să fie cultivate de către membrii societății lipsiți de lucru sau al căror câștig ar fi neîndestulător”.

„Când va fi posibil, societatea de consum, va întreprinde organizarea producției și a repartiției, precum și opera de cultură într'un mediu propriu, cu alte cuvinte, ea se va transforma într'o comunitate independentă, în care interesele tuturor vor deveni interese comune. Se va da deasemenea ajutor altor asociații cari ar dori să întemeeze comunități analoge”.

„Societatea înființează, în localurile sale, o întreprindere specială, destinată să facă propagandă împotriva alcoolismului”.

Iar principiile practice Rochdaliene, rămase danie atâtor zeci de mii de cooperative, până azi, sună:

risturna la sfârșit de an, proporțională cu târguiala făcută în cursul anului, cu dobândă în acelaș timp, pentru părțile de asociat;

neutralitatea politică și religioasă;

vânzarea numai pe bani gata și pe prețul zilei;

cântar drept și marfă aleasă;

întrebuințarea unui procent din câștigul anului pentru scopuri culturale;

un vot pentru fiecare societar, fără referire la miza socială și drepturi deopotrivă, în cooperatie, pentru bărbat și femeie.

Progresele cooperativei din Rochdale au fost rezezi.

Dela cele câteva zeci de membri și lire sterline din 1844, Cooperativa de consum din Rochdale a reușit să adune în 1860, 3000 membri, un capital de aproape 40.000 lire sterline și să realizeze un dever de 152.000 cu un câștig de 16.000 lire sterline; iar în 1928 Rochdalul a numărat, cu toată micimea orașului, 25.000 de membri, cu un dever anual de 700.000 lire sterline.

Realizarea operei culturale a mers tot atât de repede. Alături de prăvălie și-au găsit așezare săli de lectură, biblioteci, săli de conferințe și concerte.

O judecată obiectivă, o judecată marxistă a Rochdalului, nu poate duce la proslăvirea necondiționată a acestei, azi istorice, inițiative.

Multe glasuri admirative s'au amestecat în apologia pionerilor din Rochdale.

Dintre aceste glasuri, cele mai multe totuși au fost ridicate de către partizanii cooperativei pentru cooperatie, de către adepții armoniei sociale, de către toți acei părtași fățiși sau ascunși ai capitalismului, cari cred că pot face din cooperatie, o ancoră de salvare a întregii omeniri.

Această universalizare a principiului cooperatist, în afara luptei de clasă, afirmațiunea că muncitorimea ar putea găsi în cooperatie deslegarea problemei sociale, și-a găsit în timpurile mai recente un apostol în Ernest Poisson din Franța care a proclamat Republica cooperatistă, drept un nou panaceu: un concept care să se alătore conceptului socialist politic, fără să fie în opunere cu dânsul, ba chiar superior acestuia.

Prin acțiunea sa cooperatistă, prin punerea cooperativei

în slujba socialismului, prin îmbinarea acțiunii cooperatiste cu cea sindicală și politică, proletariatul a dovedit că nu se lasă înșelat de o nouă utopie.

În afara luptei de clasă, în afara principiului fundamental de cucerire a puterii politice, de către proletariat, cooperația nu poate însemna decât un paliativ.

Cooperația sub toate formele sale, a fost astfel acceptată de către puternicile mișcări socialiste de pretutindeni și numai în spiritul lui Marx și Lenin și în spiritul atâtor alți conducători și teoreticieni. **Cooperația trebuie înțeleasă ca una din puternicile arme de luptă ale proletariatului, cu perspectiva unei dezvoltări definitive în statul și societatea socialistă, cucerite prin sfărâmarea mașinăriei de stat a capitalismului.**

C U P R I N S U L

Cuvânt înainte	4
--------------------------	---

I.

INTRODUCERE ISTORICA

1. Marx și Lassalle despre cooperăție	8
2. Socialiștii germani și francezi despre cooperăție	15
3. Belgia — Vooruitul	21
4. Austro-marxiștii și cooperăție	29
5. Directivele Congresului internațional dela Copenhaga (1910)	35
6. Directive comuniste pentru cooperăție	41

II.

COOPERĂȚIA LIBERA

1930 — 1937

Socialism și cooperăție	49
Statul și cooperăția	53
Cooperăția pentru care milităm	57
Temelia cooperăției	61
De ce cooperăție liberă	63
Pentru cooperăția de consum	67
De ziua cooperăției	71

In pragul unui nou an	73
Înțelesul unei sărbătoriri	75
Ziua cooperăției	79
Sărbătoare în preajma furtunii	81
Premergătorii	83
Cooperăția în ulița evreească	97
Indrumări pentru cooperatori	103

ANTISEMITISMUL ȘI COOPERĂȚIA

Antisemitismul și începuturile cooperăției în România	109
Familia și cooperăția	111
O sută de ani dela Rochdale	115

Editura Partidului Social-Democrat a tipărit următoarele broșuri de propagandă și educație socialistă :

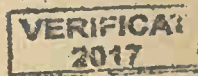
SOCIALISMUL IN ROMANIA de G. Titel Petrescu	Lei 1000
MANIFESTUL COMUNIST de Karl Marx și Fr. Engels	Lei 100
CONCEPȚIA MATERIALISTA A ISTORIEI. — JUDECATA POSTERITAȚII ȘI JUDE- CATA CONTEMPORANILOR de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 120
LUPTA DE CLASA ȘI TRANSFORMAREA SOCIALĂ de Ilie Moscovici	Lei 140
DIN IDEILE FUNDAMENTALE ALE SOCIALIS- MULUI ȘTIINȚIFIC de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 140
ROBIA ȘI SOCIALISMUL de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 250
CE VOR SOCIALIȘTII de C. Dobrogeanu-Gherea	Lei 150
LUPTA DE CLASA de Dr. Tatiana Grigorovici	Lei 120
TEORIA LUI KARL MARX ASUPRA VALOAREI ȘI PLUS-VALOAREI de Dr. Tatiana Grigorovici	Lei 40
MATERIALISMUL ISTORIC de H. Gorter	Lei 230
SUPRA-MUNCA ȘI PLUS-VALOARE de K. Renner	Lei 60

DE CE SUNTEM SOCIALIȘTI	
de Leon Blum	Lei 80
EVOLUȚIA CAPITALULUI	
de Gabriel Deville	Lei 300
ORIGINILE SOCIALISMULUI ȘTIINȚIFIC	
de Fr. Engels	Lei 135
DIN ISTORIA SOCIALISMULUI — vol. I —	
de Ch. Rappoport	Lei 220
DIN ISTORIA SOCIALISMULUI — vol. II —	
de Ch. Rappoport	Lei 550
DIN ISTORIA SOCIALISMULUI — vol III —	
de Ch. Rappoport	Lei 750
KARL MARX (schiță biografică)	
de Dr. Ottoi-Călin	Lei 80
FRIEDRICH ENGELS	
de Karl Kautsky	Lei 120
AUGUST BEBEL (schiță biografică)	
de Dr. Ottoi-Călin	Lei 75
MARXISM ȘI DARWINISM	
de A. Panekoek	Lei 200
METODA DIALECTICĂ IN CONCEPȚIA SOCIALISMULUI ȘTIINȚIFIC	
de Ch. Rappoport	Lei 100
REFORMA SOCIALĂ SAU REVOLUȚIE SOCIALĂ?	
de Karl Kautsky	Lei 290
ORIGINA FAMILIEI, A PROPRIETAȚII PRIVATE ȘI A STATULUI	
de Fr. Engels	Lei 500
RELIGIA, FAMILIA, PROPRIETATEA	
de Raicu Ionescu-Rion	Lei 80

OPERA ISTORICĂ A LUI MARX de Karl Kautsky	Lei 115
INTELECTUALII ȘI SOCIALISMUL de Paul Lafargue	Lei 65
MUNCA MANUALĂ ȘI INTELECTUALĂ de P. Kropotkin	Lei 90
SALARII, PREȚ, PROFIT de Karl Marx	Lei 135
MUNCA SALARIATĂ ȘI CAPITAL de Karl Marx	Lei 85
SOCIALISM ȘI LIBERTATE de Jean Jaures	Lei 80
COMUNA DIN PARIS de Dr. O. Călin și Dr. Ec. Arbore . . .	Lei 150
CALEA SPRE SOCIALISM de Otto Bauer	Lei 200
SOCIALISMUL MARXIST ȘI EVOLUȚIA SOCIALĂ de Șerban Voinea	Lei 150

In curs de apariție:

ANTISEMITISMUL ȘI CAUZELE LUI SOCIALE — schiță sociologică — de Alex. Claudiu
DOCTRINA ECONOMICĂ A LUI MARX de Karl Kautsky

Cărțile se găsesc de vânzare la toate librăriile din Capitală și la sediile organizațiilor Partidului Social-Democrat.
In provincie se expediază numai prin librăriile locale.

